

สิริมงคลของชีวิต

สมเด็จพระญาณสังวร

สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก

สิริมงคลของชีวิต

พระนิพนธ์

สมเด็จพระญาณสังวร

สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก

ม.ล. เอิบจิตต์ นภาสัทพ์

พิมพ์เป็นธรรมบรณการ

ในการทำบุญอายุครบ ๖๐ ปี

๓๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๓๓

วัดบวรนิเวศวิหาร
กฎหลวงกับปาทแสนยากร

3111102001105

พรชีวิต

พร คือสิ่งประเสริฐดีงามที่ทุกคนปรารถนาต้องการให้เกิดมีแก่ชีวิต ก็คือ อายุ ความมีอายุยืนยาว วรรณะ ความมีผิวพรรณผ่องใสงดงาม สุขะ ความสุขกายสุขใจ พละ ความแข็งแรงสมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ ซึ่งเมื่อประมวลเข้าด้วยกันแล้ว ก็เรียกได้ว่าเป็นความงามของชีวิต

พรสี่ประการเหล่านี้ มิใช่สิ่งที่จะพึงได้ด้วยลำพังความปรารถนาเท่านั้น แต่ย่อมเกิดขึ้นจากการทำบุญ คือการกระทำที่ดี ที่ให้ผลเป็นความดีทางกายทางใจ ดังมีพระพุทธภาษิตแสดงไว้ว่า บุญเป็นชื่อของความสุข ผู้ทำบุญย่อมบันเทิงเบิกบานเพราะเห็นการกระทำอันบริสุทธิ์ คือทำบุญของตนเอง เป็นต้น เพราะฉะนั้น พร คือความงามของชีวิต จึงเป็นผลของบุญ ผู้ทำบุญหรือทำความดี จึงได้ชื่อว่าเป็นผู้สร้างพร หรือให้พรแก่ตนเองด้วยตนเอง

บุคคลผู้ดำเนินชีวิตด้วยความราบรื่นยืนยาวมาถึง ๖๐ ปี นับได้ว่าเป็นผู้มีอายุยืนยาวเข้าเกณฑ์เป็นอุทมบุคคล คือผู้เจริญอายุ เจริญธรรม ควรแก่การเคารพนบไหว้ตามคตินิยมของชาวโลก ฉะนั้น ผู้ที่เจริญอายุถึงวัยนี้จึงเป็นที่ชื่นชมยินดีของบุตรหลานญาติมิตร และนิยมเฉลิมฉลองต้อนรับวันฉกัณฐกาลนี้ด้วยการทำบุญและการรื่นเริงกันเป็นพิเศษคราวหนึ่งในชีวิต และหากบุคคลนั้นเป็นผู้ดำรงอายุยืนยาวโดยปราศจากโรคภัยไข้เจ็บเบียดเบียน ทั้งมีผิวพรรณผ่องใสพลานามัยสมบูรณ์ ก็ถือกันว่าเป็นผู้มีมีความสุขในสหายตาโลก เป็นผู้มียวยอันงามตามคตินิยม และมักกล่าวกันว่า เป็นคนมีบุญ

ม.ล. เอิบจิตต์ นภาพัทธ์ เจริญอายุมาครบ ๖๐ ปีโดยความ
สวัสดี นับได้ว่าเป็นผู้มีพรแห่งชีวิตตามคติแห่งพระพุทธศาสนา ขอ
อนุโมนทนาอำนวยพรด้วยพรทั้งสี่ประการในมงคลวารนี้ เพื่อจักได้
เจริญพรและเจริญธรรมยิ่ง ๆ ขึ้น สมดังบาลีที่ว่า

อายุ ๓๓ ๓๓ ๓๓ สุข ๓๓ ๓๓ ๓๓

ที่มายุ ยสวา โหติ ยตุต ยตุตูปปชชติ

บุคคลให้อายุ พละ วรรณะ สุขะ และปฏิภาณ ย่อมเป็นผู้มีอายุยืน
มียศในที่ที่บังเกิดแล.

ขออำนวยพร

คจ. พ.ค.พ. ๖๐

(สมเด็จพระญาณสังวร)

สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก

สารบัญ

	หน้า
ชีวิตคืออะไร.....	๑
มนุษย์สร้างกรรม กรรมสร้างชีวิต.....	๕
ความอัปความสว่างของชีวิต.....	๑๐
สิ่งที่ควรรู้.....	๑๕
ชีวิตต้องพึ่งตนเอง.....	๒๑
ชีวิตกับความหลัง.....	๒๖
ชีวิตกับความฝัน.....	๓๔
ความปรารถนาของชีวิต.....	๔๔
สิริมงคลของชีวิต.....	๕๒

ชีวิตคืออะไร ?

อริยสัจ ของพระพุทธเจ้าคือเหตุผลที่แท้จริงของชีวิต พระองค์ได้ทรงรู้เป็นอย่างดีนำหน้าคนอื่นทั้งหมดในสมัยเดียวกันและแม้ในสมัยต่อมา ดังจะพึงเห็นได้ว่า เมื่อมนุษย์ได้ประสบผลต่าง ๆ ในโลก โดยมากเห็นว่าเกิดจากเทวบันดาลให้เป็นไป เช่น เมื่อฝนตก ก็เข้าใจว่า มีเทวดาให้ฝน หรือมีนาคให้น้ำ เมื่อฟ้าผ่าก็มีรามสูรขว้างขวาน เมื่อคนได้ประสบผลดีผลร้าย ก็เพราะมีเทวดาคอยให้ดีให้ร้าย ตลอดจนถึงโลกทั้งหมดก็มีเทวดาสราง น่าจะเรียกว่าเป็น ยุคเทวดาศาสตร์

ครั้นถึง สมัยวิทยาศาสตร์ ดังในบัดนี้ ก็เป็นที่เปิดเผยแล้วว่า ผลต่าง ๆ ในโลกเกิดมาจากเหตุอะไร เช่น ฝนตกเพราะอะไร ฟ้าผ่าเพราะอะไร ความดำรินึกคิดและความเห็นในสมัยเทวดาศาสตร์ที่เข้าใจกันว่าถูกก็กลายเป็นผิดไป เพราะ

ผลทั้งหลายเหล่านั้นเกิดจากเหตุในโลกนี้เอง ดังที่ได้ค้นพบขึ้น
โดยลำดับ มิได้เกิดจากเทวดาที่ไหน แม้เหตุผลของชีวิตก็
เช่นเดียวกัน คือ ผลที่เกิดแก่ชีวิตก็เกิดจากเหตุซึ่งมีอยู่ในชีวิต
นี้ มิใช่เกิดจากเหตุข้างนอกชีวิต

พระพุทธเจ้าได้ทรงสรุปผลทั้งปวงของชีวิตลงในคำว่า
ทุกข์ คำเดียว และทรงแสดงว่า เกิดจากเหตุคือตัณหา ความ
ดิ้นรนทะยานอยากของจิตใจ ซึ่งมีอยู่ในชีวิตนี้ ทุกคนพึงสนใจ
ได้ที่จิตใจของตนเอง เกิดตัณหาขึ้นเมื่อใดก็เป็นทุกข์เมื่อนั้น
และข้อที่พิเศษก็คือ ทรงพบทางดับทุกข์ของชีวิตได้อย่างเด็ดขาด
ได้ทรงปฏิบัติจนดับทุกข์ของชีวิตได้ คือ ทรงดับตัณหาในจิตใจ
ของพระองค์เองได้ จึงทรงสิ้นทุกข์ทั้งหมด และได้ทรงสั่งสอน
แสดงทางปฏิบัติที่เป็นเหตุให้ถึงความดับทุกข์ดังกล่าวไว้
คือ มรรคมีองค์แปด เพื่อให้คนที่ปรารถนาจะดับความทุกข์
ของชีวิตปฏิบัติตาม แต่ทุก ๆ คนต้องปฏิบัติเอาด้วยตนเอง
คนอื่นจะบันดาลให้ไม่ได้ ความดับทุกข์ซึ่งเป็นผลและทาง
ปฏิบัติซึ่งเป็นเหตุก็มีอยู่ในชีวิตนี้ ฉะนั้น เหตุผลในอริยสัจ
จึงเป็นวิทยาศาสตร์ของชีวิต ที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้ผุดขึ้นมา
ในยุคเทวดาศาสตร์อย่างน่าอัศจรรย์

ความรู้ของมนุษย์ยิ่งเจริญก็ยิ่งจะเห็นจริงกับหลักคำสอน
ของพระพุทธเจ้า ทั้งยังจะสนับสนุนว่าสัมมาทิฐิและสัมมา-
สังกัปปะ ซึ่งประมวลกันเป็น องค์ความรู้ ของพระพุทธเจ้านั้น

ไม่อาจที่จะปฏิวัติคือเปลี่ยนแปลงได้ ทุกกาลสมัย เป็นอภาลิโก
ไม่ประกอบด้วยกาล เพราะเป็นความจริงที่แน่แท้คงตัวตลอด
ไป

พระพุทธเจ้าได้ทรงมองเห็นทะลุ มายาของโลก เข้า
ไปพบสัจจะคือความจริง จึงทรงรู้ประจักษ์ ความจริงของ
โลก โดยเฉพาะคือชีวิตนี้ จึงได้ตรัสสรุปลงในทุกขสัจจะ ซึ่ง
หมายความว่า มีความจริงอยู่เพียงอย่างเดียวทุกข

แต่คำว่า ทุกข นี้ เมื่อใครได้ยินก็มักจะกลัว เพราะ
เข้าใจว่า คือความเดือดร้อนไม่สบายต่าง ๆ ซึ่งก็เป็นความจริง
ตามความหมายสามัญ คือเป็น สามัญสัจจะ ส่วนที่เป็น
อริยสัจจะ หมายถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่มีสภาพเปลี่ยนแปลงไป

ทุก ๆ อย่างมีกาลเวลา (time) แม้ตัวโลกเอง ตลอดถึง
ดวงอาทิตย์ดวงจันทร์เป็นต้น ก็มีกาลเวลาของตน คือต้อง
เปลี่ยนแปลงอยู่เรื่อย จนถึงจะต้องดับสูญในที่สุด พระพุทธเจ้า
จึงได้ตรัสไว้ว่า กาโล มสติ ภูตานิ สัพพานนฺว สหตุตฺตนา
กาลกีนฺภูตะ (คือผู้เป็นหรือสิ่งที่เป็นขึ้น Beings) ทั้งหมดกับ
ทั้งตัวกาลเอง นี่เป็นลักษณะของทุกขที่เป็นอริยสัจจะของ
พระพุทธเจ้า

นอกจากนี้ยังแสดงเป็น วิชัรวาทะ (กล่าวจำแนก) คือ
แสดงถึงสิ่งที่รวมและสิ่งที่แยก แสดงถึงการรวมและการแยก
ยกตัวอย่างในด้านวัตถุ ทุกอย่างเป็น สิ่งรวม (สังขาร) ซึ่ง

อาจแยกออกเป็น *สิ่งแยกต่าง ๆ (ธาตุ)* ได้ คือ *สิ่งแยกเหล่านั้น* เองมารวมกันเข้าเป็นวัตถุอย่างใดอย่างหนึ่ง

วิทยาศาสตร์ในบัดนี้ก็แสดงเช่นนี้ เพราะได้ค้นพบ *สิ่งแยกย่อยออกไป จนถึง ปริมาณ (Atom)* แม้อยู่กันก็ยังเป็น *สิ่งรวมซึ่งประกอบขึ้นด้วยสิ่งแยกต่าง ๆ* อีก *ทุก ๆ สิ่งนั้นก็มี* ลักษณะไม่อยู่นิ่ง จึงรวมอยู่ในลักษณะของทุกซ์ซึ่งเป็นอริยสัจจ์ของพระพุทธเจ้า *ข้อพิเศษ คือ พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้จนถึงวิธี* แยกจิตออกจากทุกซ์ และทรงแยกออกได้จริง

พระพุทธเจ้าได้ตรัสสอนไว้วิธีหนึ่งว่า ให้พิจารณา แยกสิ่งทั้งปวงออกเป็นธาตุต่าง ๆ เมื่อแยกออกได้จริง ๆ ก็จะ เห็นว่าไม่มีสิ่งอะไรซึ่งเป็นอย่างนั้นอย่างนี้จริง ๆ เลย เหมือน อย่างต้นไม้ซึ่งเป็นสิ่งรวมอย่างหนึ่ง เมื่อดูลงไปว่าต้นไม้อยู่ที่ไหน ดูแยกออกไป ๆ ก็จะไม่พบว่าอะไรเป็นต้นไม้ มีแต่สิ่งที่แยกทั้งนั้น ยิ่งแยกออกไปก็ยิ่งไม่พบอะไร กลายเป็นความว่าง ได้ตรัสสอนมาณพผู้หนึ่งไว้ว่า

สุญญโต โลกํ อเวกขสฺส โมฆราช สทา สโต

ดูก่อนโมฆราช เธอจะมีสติพิจารณาเห็นโลกเป็นของว่างทุกเมื่อเกิด

มนุษย์สร้างกรรม กรรมสร้างชีวิต

ทุก ๆ คนที่เกิดมา ทางร่างกายภายนอกย่อมมีมารดาบิดาเป็นแดนเกิด เช่นที่เรียกว่า ชนกชนนี แปลว่าผู้ให้เกิด แต่เมื่อแสดงทางหลักกรรมภายใน กรรมที่ทำไว้นั้นเองเป็นชนกชนนีของตน คือมีกรรมเป็นกำเนิดก่อให้เกิดขึ้นมา ตนเองเป็นผู้สร้างกรรมของตน จึงชื่อว่าเป็นผู้สร้างตนขึ้นเอง คือเป็นผู้สร้างชาติ อันได้แก่ ความเกิด ให้แก่ตน ไม่มีใครอื่นมาเป็นผู้สร้างให้ ส่วนทางร่างกายก็สืบเชื้อสายไปตามเรื่อง

แม้การสืบพงศ์พันธุ์ต่อไปก็เช่นเดียวกัน เมื่อกล่าวทางร่างกายภายนอก บุคคลก็เป็นมารดาบิดายังบุตรธิดาให้เกิดสืบต่อไป ส่วนในทางหลักกรรมภายใน กรรมนั้นเองเป็นเผ่าพันธุ์ ซึ่งบุคคลจะต้องเป็นผู้สืบต่อไป จึงเท่ากับว่า ตนเองนั้นแหละเป็นพ่อแม่ของตนเอง และตนเองนั้นแหละเป็นลูก

ของตนเอง สืบต่อไปเป็นบุคคลเดียวนั้นเองตลอดสาย เพราะ
มีกรรมเป็นผู้อำนวยให้เป็นไปเป็นช่วง ๆ และช่วงไหนจะสมมติ
เรียกว่าอะไร เป็นการเปรียบเทียบ ก็สุดแต่จะว่า

รวมความว่า ทุก ๆ คนต้องพึงพาอาศัยกรรมเป็นไป
ทั้งนั้น ทั้งกรรมดีทั้งกรรมชั่ว พึงกรรมดีให้พาไป คือ กรรมดี
นำไปได้รับความสุขต่าง ๆ พึงกรรมชั่วให้พาไป คือ กรรม
ชั้นำให้ประสบความทุกข์ต่าง ๆ ในภายนอกอาจต้องพึงพา
อาศัยบุคคลเป็นต้น แต่ในภายในต้องอาศัยกรรม ยืน เดิน นั่ง
นอน อยู่กับกรรม ดังจะพึงเห็นได้ว่า กรรมนั้นเองทำให้บุคคล
มีชื่อเรียกต่าง ๆ กัน ในฝ่ายชั่ว เช่นเรียกว่าโจร เพราะ
โจรกรรม เรียกว่าคนชั่วต่าง ๆ ก็เพราะกรรมชั่วต่าง ๆ ใน
ฝ่ายดี เช่นเรียกว่าคนดี เพราะบุญกรรม ในฝ่ายที่เป็นกลาง ๆ
เกี่ยวแก่อาสีพต่าง ๆ เช่นเรียกว่าแพทย์ ก็เพราะเวชกรรม
เรียกว่า พ่อค้า ก็เพราะพาณิชยกรรม เรียกว่าชาวนา ก็เพราะ
กสิกรรม บุคคลทุกจำพวกเหล่านี้จะไปในที่ไหน อยู่ในอิริยาบถ
อะไร ก็คงเรียกชื่อนั้นนั้น จึงเกาะไปกับกรรมดีบ้าง ชั่วบ้าง
และได้รับผลของกรรมนั้นอยู่เสมอ ดังที่ท่านสอนให้พิจารณา
เนื่อง ๆ ว่า เราจักทำกรรมอันใดไว้ ดีหรือชั่ว จักเป็นทายาท
รับผลของกรรมนั้น.

ทางพระพุทธศาสนาสอนให้ทุก ๆ คนพิจารณาให้ทราบ
หลักกรรมดังกล่าวเนื่อง ๆ เพื่อเป็นผู้ไม่ประมาท พยายาม

ละกรรมที่ชั่ว ประกอบแต่กรรมที่ดี เพราะทุก ๆ คนสามารถ
ละกรรมที่ชั่ว ประกอบกรรมที่ดีได้ การที่ยังปฏิบัติดังกล่าว
ไม่ได้ ก็เพราะยังประมาท มิได้พิจารณาให้รู้ตระหนักใน
หลักกรรม และไม่เชื่อกรรม ไม่เชื่อผลของกรรม ไม่เชื่อความ
ที่สัตว์มีกรรมเป็นของตน ต่อเมื่อเป็นผู้ไม่ประมาท และมี
ศรัทธาความเชื่อดังกล่าว จึงจะละกรรมชั่ว ทำกรรมดีได้
ตามสมควร

พระพุทธเจ้าได้ทรงทราบว่า สัตว์เป็นไปตามกรรม
คือทรงเห็นสัตว์ทั้งหลายจุติอยู่ อุปบัติอยู่ เข้าถึงผลต่าง ๆ กัน
ตามกรรม ด้วยจักขุอันเป็นทิพย์ หมดจด ล่วงของมนุษย์ ว่า
สัตว์ผู้ประกอบด้วยกายกุจจริต วจีกุจจริต มโนกุจจริต ดำว่า
พระอริยเจ้า เป็นมิจฉาทิฎฐิ ยึดถือกรรมของมิจฉาทิฎฐิ สัตว์
เหล่านั้น กายแตกทำลายตายไปแล้ว เข้าถึงอบาย ทุกคติ
วินิบาต นิรยะ ส่วนสัตว์ผู้ประกอบด้วยกายสุจจริต วจีสุจจริต
มโนสุจจริต ไม่ดำ่ว่าพระอริยเจ้า เป็นสัมมาทิฎฐิ สมาทาน
กรรมของสัมมาทิฎฐิ สัตว์เหล่านั้น กายแตกทำลายตายไปแล้ว
เข้าถึงสุคติโลกสวรรค์

แสดงว่า พระตถาคตเจ้าได้ทรงมีพระญาณเห็นสัตว์
ทั้งหลายจุติคือเคลื่อนจากภพชาติหนึ่ง ๆ อุปบัติคือเข้าถึงภพ
ชาติหนึ่ง ๆ ต่าง ๆ กัน คือ เลว ได้แก่ มีชาติตระกูล โภคะ
สชาติปัญญา เป็นต้น ตำหนิ ดีก็ตรงกันข้าม มีวรรณะดี

ได้แก่ มีวรรณะดีผิวพรรณที่น่าปรารถนาพอใจ มีวรรณะชั่ว
ก็ตรงกันข้าม เป็นสุคติะ ไปดี ได้แก่ มั่งมีทรัพย์มาก เป็น
ทุคติะไปชั่ว ได้แก่ ขัดสนจนทรัพย์ ต่าง ๆ กันตามกรรมที่
ตนเองได้ทำไว้

ความเคลื่อนไหว เรียกตามศัพท์ว่า จูติ ความเข้าถึง เรียก
ตามศัพท์ว่า อุปบัติ ใช้แทนคำว่า ตาย เกิด ทุก ๆ คนซึ่งยัง
ต้องตายเกิด เรียกว่า สัตว์ แปลว่า ผู้ข้อง ผู้ติด เพราะยัง
ไม่หลุดไปจากวัฏฏะ คือ วนเวียนเกิดเวียนตาย

เมื่อสัตว์ตาย ร่างกายเป็นผู้ตาย แต่สัตว์เป็นผู้จูติ คือ
เคลื่อนออกไปจากร่างกายที่ตายนั้น ไปอุปบัติคือเข้าถึงร่างกาย
ใหม่ ความก่อเกิดแห่งร่างกายใหม่ เรียกว่า เกิด ฉะนั้น
ตายเกิดจึงเป็นคำที่ใช้สำหรับร่างกาย และความเกิดของ
ร่างกายนี้เอง ต้องมีมารดาบิดาเป็นแดนเกิด เป็นไปตามพงศ์
พันธุ์ และตามธรรมชาติของกาย ซึ่งประกอบด้วยธาตุต่าง ๆ
ตลอดไปจนตาย

ส่วนความอุปบัติจนถึงจูติของสัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็น
แดนเกิด กรรมจึงเป็นชนกชนนีของสัตว์ทั้งหลาย เมื่อพูด
โดยฐานเป็นการก (ผู้ทำ) ก็ต้องว่า สัตว์นั้นเองเป็นชนกชนนี
ของตัวเอง ทั้งจะต้องเป็นบุตรธิดาของตนเองสืบ ๆ ต่อไป
ดังกล่าวนั่นแล้ว

พิจารณาดูที่ตนเองในบัดนี้ จะเห็นว่า กายของเรามีอยู่
ส่วนหนึ่ง ตัวของเรามีอยู่ส่วนหนึ่ง กายของเรามีความเป็นไป
ในทางหนึ่ง ตัวของเราอีกทางหนึ่ง ความเป็นไปของกาย เช่น
ต้องบริโภค ต้องถ่าย ต้องเปลี่ยนแปลงไปตั้งแต่เกิดจนถึงตาย
ความเป็นไปของตัวเราเกี่ยวแก่จิตใจ ต้องเล่าเรียนศึกษา ต้อง
ทำงาน ไม่ค่อยจะรู้สึกว่าจะแก่จะตาย เพราะมักจะประมาท
เหมือนไม่แก่ไม่ตาย และไม่ค่อยจะยอมรับรู้ความแก่ของ
ร่างกาย เข้าคำว่า ร่างกายจะแก่ก็แก่ไป แต่ใจไม่แก่

รวมความแล้วความเป็นไปของตัวเราในปัจจุบันเกี่ยว
กับกรรมคือเจตนาของเราเอง เจตนากรรมนี้เป็นผู้บังคับบัญชา
ตัวเราให้ทำอย่างไร เพราะเมื่อมีเจตนาแล้ว จึงทำกายกรรม
วจีกรรม มโนกรรมต่าง ๆ ทั้งในทางดี ทั้งในทางชั่ว

ความอับความสว่างของชีวิต

อันความดีและความชั่วนี้ มีลักษณะพร้อมทั้งผลต่างกัน
เมื่อเป็นความดีจริง ถึงใครจะพยายามเปลี่ยนแปลงให้เป็น
ความชั่ว ก็ไม่อาจทำได้ คงเป็นความดีอยู่นั่นเอง แม้ความชั่ว
ก็เหมือนกัน เมื่อเป็นความชั่วจริง ก็คงเป็นความชั่วอยู่นั่นเอง
ไม่มีใครสามารถจะกลับกลายเป็นความดีไปได้ ส่วนความ
อ้างเอาเอง และความเข้าใจของคน ก็เป็นเพียงความอ้างเอา
หรือความเข้าใจเท่านั้น แม้จะทำให้เกิดผลอย่างใดอย่างหนึ่ง
ได้บ้าง เช่น การใส่ความ การยกยอโดยไม่เป็นจริง ก็ไม่ใช่ผล
ของความดีหรือความชื่อนั้นโดยตรง

ผลของความดีหรือความชื่อนั้น จะต้องมาถึงในเมื่อ
ถึงโอกาส เพราะการให้ผลของความดีหรือความชั่วก็มีเวลา
เหมือนวันคืน เมื่อยังเป็นเวลากลางวัน จะเร่งให้เป็นกลางคืน

สักเท่าไร ก็คงเป็นไปไม่ได้ จนกว่าจะถึงเวลาสิ้นวัน เวลา
กลางคืนก็มาถึงเข้าเอง แม้ในเวลากลางคืนก็เหมือนกัน จะเร่ง
ให้เป็นกลางวันสักเท่าไรก็เป็นไม่ได้ จนกว่าจะสิ้นคืน แล้ว
กลางวันก็เริ่มขึ้นเอง เวลาที่ความดีให้ผลเหมือนกลางวัน เวลา
ที่ความชั่วให้ผลเหมือนกลางคืน

ฉะนั้น บุคคลในโลกนี้ เมื่ออยู่ในระยะกาลที่ความดี
ให้ผล ก็มีชีวิตสว่างไสวรุ่งเรือง แม้จะทำความชั่วในระหว่าง
นั้น ก็ยังสว่างไสวอยู่ก่อน จนกว่าจะถึงกาลของความชั่วให้ผล
แต่เมื่ออยู่ในระยะกาลที่ความชั่วให้ผล ชีวิตก็อับแสงเศร้าหมอง
ถึงจะทำความดีในระหว่างนั้น ก็ยังอับแสงต่อไปจนกว่าจะถึง
กาลแห่งความดีให้ผล

เหตุฉะนั้น บุคคลบางคนหรือบางพวก ผู้ไม่มีศรัทธาใน
กรรมหรือผลของกรรม จึงมักมีความเห็นเลื่อนลอยไปตามผล
ต่าง ๆ ที่เห็นจำเพาะหน้า เห็นอย่างไรก็พูดอย่างนั้น เป็นต้นว่า
เห็นบางคนทำดีและได้รับผลดี ก็พูดว่าทำดีได้ดี เห็นบางคน
ทำชั่วแต่ได้รับผลดี ก็พูดว่าทำชั่วได้ดี เห็นบางคนทำชั่วและ
ได้รับผลชั่ว ก็พูดว่าทำชั่วได้ชั่ว เห็นบางคนทำดีแต่ได้รับ
ผลชั่ว ก็พูดว่าทำดีได้ชั่ว คนมิใช่น้อยพูดเลื่อนลอยไปตามที่
ได้เห็นจำเพาะหน้าอย่างนี้ เพราะไม่ทราบหรือไม่เชื่อในกฎ
ของกรรม อันเกี่ยวกับกาลกำหนดเหมือนอย่างวันคืนดัง
กล่าว ฉะนั้น เมื่อมีความรู้หรือความเชื่อในกฎของกรรม ก็จัก

กล่าวอย่างแน่นอนไม่เลื่อนลอยว่า ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว

ความดีความชั่ว มีความคงตัวตามประเภทของตนดัง
กล่าว จึงเรียกว่า ธรรม เพราะ ธรรม แปลว่า สภาพที่ทรง
อยู่หรือทรงไว้ และความดีที่ทรงตัวเป็นความดีไม่กลับกลายเป็น
ความชั่ว จึงเรียกว่า กุศลธรรม หรือ ธรรม เจย ๆ ส่วน
ความชั่วก็ทรงตัวเป็นความชั่ว ไม่กลับกลายเป็นความดี จึง
เรียกว่า อกุศลธรรม หรือ อธรรม สมตามพระพุทธภาษิต
ตรัสแสดงผลที่ไม่เสมอกันไว้ แปลความว่า “ธรรมและอธรรม
หาวิบากคือผลเสมอกันไม่ อธรรมย่อมนำไปสู่นिरยะ ส่วน
ธรรมย่อมนำไปถึงสุคติ”

ชีวิตของทุกคนเกี่ยวข้องกับธรรม ทั้งที่เป็นกรรมเก่า
ทั้งที่เป็นกรรมใหม่ จะกล่าวว่า ชีวิตเป็นผลของกรรม ก็ได้

คำว่า กรรมเก่า กรรมใหม่นี้ อธิบายได้หลายระยะ
เช่น ระยะไกล กรรมที่ทำแล้วในอดีตชาติเรียกว่า กรรมเก่า
กรรมที่ทำแล้วในปัจจุบันชาติเรียกว่า กรรมใหม่ อธิบาย
อย่างนี้อาจจะไกลมากไป จนคนที่ไม่เชื่ออดีตชาติเกิดความ
คลางแคลงไม่เชื่อ จึงเปลี่ยนมาอธิบายระยะใกล้ว่าในปัจจุบัน
ชาตินี้แหละ กรรมที่ทำไปแล้วตั้งแต่เกิดมาเป็น กรรมเก่า ส่วน
กรรมที่เพิ่งทำเสร็จลงไปใหม่ ๆ เป็น กรรมใหม่ แม้กรรมที่
กำลังทำหรือที่จะทำก็เป็นกรรมใหม่ ความมีชีวิตดีหรือชั่ว
ย่อมขึ้นอยู่กับกรรมที่ทำแล้วนี้ กล่าวอีกอย่างหนึ่งว่า ความ

ขึ้นหรือลงแห่งชีวิตย่อมแล้วแต่กรรม

แต่ก็อาจจะกล่าวว่าย่อมแล้วแต่บุคคลด้วย เพราะบุคคลเป็นผู้ทำกรรมเป็นเจ้าของกรรม สามารถที่จะละอกุศลกรรมด้วยกุศลกรรมได้ คือ สร้างกุศลกรรมขึ้นอยู่เสมอ เมื่อกุศลกรรมมีกำลังแรงกว่า อกุศลกรรมจะตามไม่ทันหรือจะเป็นอโหสิกรรมไป

แต่ในการสร้างกุศลกรรมนั้น ย่อมขึ้นอยู่แก่จิตใจเป็นประการสำคัญ คือ จะต้องมีความตั้งใจประกอบด้วยสัมมาทิฐิคือความเห็นชอบ ตั้งต้นแต่เห็นว่าอะไรเป็นบาปอกุศล อะไรเป็นบุญกุศล ตลอดถึงเห็นในเหตุผลแห่งทุกข์และความดับทุกข์ตามเป็นจริง ความเห็นชอบดังนี้ จะมีขึ้นก็ต้องอาศัยวิชาที่แปลว่าความรู้

อันคำที่หมายถึงความรู้มีอยู่หลายคำ เช่น วิชา ปัญญา ญาณ เฉพาะคำว่าวิชาหมายถึงความรู้ดังกล่าวก็ได้ หมายถึงวิชาที่เรียนรู้ ดังที่พูดกันว่าเรียนวิชานั้นวิชานี้ก็ได้ ในที่นี้หมายถึงรวม ๆ กันไป จะเป็นความรู้โดยตรงก็ได้ จะเป็นความรู้ที่เรียนดังที่เรียกว่าเรียนวิชาก็ได้ เมื่อหมายถึงตัวความรู้โดยตรงก็เป็นอย่างเดียวกับปัญญา

วิชาเป็นองค์ประกอบสำคัญแห่งชีวิตอีกข้อหนึ่ง และเมื่อพิจารณาดูแล้วจะเห็นว่า กรรมทุก ๆ อย่างย่อมต้องอาศัยวิชา ถ้าขาดวิชาเสีย จะทำกรรมอะไรหาได้ไม่ คือจะต้องมี

วิชาความรู้ จึงจะทำอะไรได้ ทุกคนจึงต้องเรียนวิชาสำหรับใช้ในการประกอบกรรมตามที่ประสงค์ เช่น ผู้ที่ประสงค์จะประกอบกสิกรรม ก็ต้องเรียนวิชาทางกสิกรรม จะประกอบอาชีพทางตุลาการหรือทนายความก็ต้องเรียนวิชากฎหมาย ดังนั้นเป็นต้น นี่เป็นวิชาความรู้ทั่วไป

วิชาอีกอย่างหนึ่งคือวิชาที่จะทำให้เป็นสัมมาทิฐิ ดังกล่าวมาข้างต้น ซึ่งจะเป็นเหตุให้ละอกุศลกรรมด้วยอกุศลกรรม และที่จะเป็นเหตุให้ละความทุกข์ที่เกิดขึ้นทางใจได้ วิชาละอกุศลกรรมและวิชาละความทุกข์ใจนี้ เป็นวิชาสำคัญที่จะต้องเรียนรู้และเป็นวิชาของพระพุทธเจ้าโดยตรง ถึงจะรู้วิชาอื่นท่วมท้น แต่ขาดวิชาหลังนี้ ก็จะรักษาตัวรอดได้โดยยาก

สิ่งที่ควรรู้

ข้อควรกำหนดรู้ไว้ก่อนอีกเรื่องหนึ่งก็คือ ฐานะคือข้อที่เป็นได้ และอฐานะคือข้อที่เป็นไม่ได้ เพื่อจะได้ปฏิบัติในสิ่งที่เป็นไปได้เท่านั้น ส่วนสิ่งที่เป็นไปได้ไม่ถึงใครจะพยายามให้เป็นไปได้สักเท่าไรก็ไม่สำเร็จ เป็นต้นว่า ผลของกรรมย่อมเกิดขึ้นตามควรแก่กรรม คือ ผลดีผลิตจากกรรมดี ผลชั่วผลิตจากกรรมชั่ว ย่อมเป็นได้ดังนี้ ถ้าจะให้สับสนกัน ย่อมเป็นไปได้ ผลดีนั้น เป็นต้นว่า ภูมิที่ดี เป็นสุขต่าง ๆ ผลช่วนั้น เป็นต้นว่า ภูมิที่ชั่ว เป็นทุกข์ต่าง ๆ ทางไปสู่ภูมิเหล่านี้ก็คือกรรมนั่นเอง และสัตว์ทั้งหลาย ผู้ประกอบกรรม ทำทางไปสู่ภูมิต่าง ๆ ย่อมมีกายและจิตใจประกอบกันเป็นสัตว์บุคคล กายนั้นประกอบด้วยธาตุต่าง ๆ จิตใจก็มีอวัยวะต่าง ๆ กัน ทั้งอวัยวะเป็นต้นที่เรียกว่าอินทรีย์ ของบางคนก็หย่อน บางคน

ก็ยัง อธิบายที่ยิ่งนั้น เกิดจากประกอบธรรมปฏิบัติ มีสมาธิเป็นต้น

การบำเพ็ญธรรมปฏิบัตินั้น ก็มีเสรำหมองบ้าง ผุดผ่องบ้าง แล้วแต่จะปฏิบัติผิดหรือถูกวิธี แต่เมื่อปฏิบัติให้ถูกวิธีจนได้ฌานซึ่งเป็นสมาธิอย่างสูง และญาณซึ่งเป็นปัญญาอย่างสูง ก็อาจกำหนดระลึกนิवासคือที่อาศัยในหนหลังได้ กำหนดรู้ความเคลื่อนไหวและเข้าถึงชาติภพหรือภูมิต่าง ๆ กันโดยกรรมได้ จนถึงรู้จักทำอาสวะให้สิ้นไปในที่สุด

สำหรับในชั้นสามัญ ท่านก็สอนให้ *อยากทำความดีไว้ ยึดถือความดีไว้* สังสมให้เป็นบารมีอยู่ในจิต เพื่อต่อสู้กับอาสวะอันเป็นฝ่ายชั่วอันเก็บไว้ จะปล่อยทิ้งความดีเสียมิได้

แต่ความอยากตินั้น ถ้ามากเกินไปก็เป็นทุกข์เดือดร้อน จำจะต้องระงับเสีย เช่นเดียวกับสงบระงับความอยากชั่ว ท่านจึงสอนให้บำเพ็ญสมาธิ คือทำให้ตั้งมั่นแน่วแน่อยู่ในอารมณ์อันเดียว จนจิตสงบจากความฟุ้งซ่าน และให้บำเพ็ญปัญญา คือทำความรู้จริงให้เกิดขึ้น จนรู้จักอาสวะและทำอาสวะให้สิ้น

อหยาตัย คือภาวะที่อาศัยอยู่กับจิตใจ ดึงจิตใจให้เกิดความมุ่ง หรือโน้มจิตใจไปให้เกิดเจตนากรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น ถ้ามีอหยาตัยประกอบด้วย โทสะ พยาบาท ย่อมดึงจิตใจให้เกิดความมุ่ง หรือโน้มจิตใจไปให้เกิดเจตนากรรม

คือมุ่งก่อทุกข์โทษแก่ผู้อื่น ถ้ามีอริยาศยประกอบด้วยเมตตา
กรุณา ย่อมตั้งใจให้มุ่งก่อความสุขประโยชน์แก่ผู้อื่น อริยาศย
โดยย่อจึงมี ๒ คือ อริยาศยเลว กับอริยาศยดี เหตุที่อุดหนุน
ให้เกิดอริยาศย คือ นิสัย อุปนิสัย

นิสัย คือที่เข้าอาศัยของจิตใจ ในฐานะเป็นพื้นเพ และ
เป็นเหตุอุปการะ มีทั้งฝ่ายดีและฝ่ายชั่วเหมือนอริยาศย เพราะ
จิตต้องเป็นนิสิตคือผู้อาศัยอยู่ในนิสัยคือที่อาศัยอย่างใด
อย่างหนึ่ง ถ้าอาศัยอยู่กับกิเลส เช่น อาศัยตัณหา อาศัยมานะ
อาศัยทิฏฐิ เรียกว่า มีตัณหานิสัย มานนีสัย ทิฏฐินิสัย ถ้าอาศัย
คุณธรรม คือ ศรัทธา หิริ โอตตปปะ วิริยะ ปัญญา เรียกว่า
มีศรัทธานิสัย หรินิสัย โอตตปปนิสัย วิริยนิสัย ปัญญานิสัย
ฉะนั้น คนจะทำอะไรจึงสุดแต่นิสัย ถ้านิสัยเป็นส่วนชั่วก็ทำชั่ว
นิสัยเป็นส่วนดีก็ทำดี แต่นิสัยแสดงออกเป็นอริยาศย คือทำให้
เกิดความมุ่งหรือน้อมไปของจิตใจก่อนแล้ว จึงเกิดเป็นเจตนา
กรรม ทำชั่วหรือดี ดังกล่าว

อุปนิสัย คือที่อยู่พำนักอาศัยของจิตใจ มีอธิบาย ๒ อย่าง
อย่างหนึ่งว่า นิสัยที่แรงกว่าปกติ เรียกว่า อุปนิสัย เทียบอย่าง
คำว่า บารมีและอุปบารมี อีกอย่างหนึ่งว่า นิสัยชนิดที่เป็นรอง
เรียกว่าอุปนิสัย เทียบอย่างคำว่า ราชา อุปราชา อุปนิสัย
ในความหมายหลังนี้ หมายถึงนิสัยที่อบรมเพิ่มเติมเข้าใหม่ เช่น
อบรมสติปัญญาพิจารณาในการส้องเสพ ในการอดกลั้น ใน

การละเว้น ในการบรรเทาถอน เป็นต้น หรือเช่นอบรมใน
บุญกุศล คือ ให้ทาน รักษาศีล เจริญภาวนา ทำสมาธิและ
ปัญญาให้เกิด เรียกว่า ทานูปนิสัย สีลูปนิสัย ภาวนูปนิสัย.

การอบรมจนเป็นนิสัยอุปนิสัย จำต้องอบรมบ่อย ๆ จน
อยู่ตัว เหมือนอย่างกระดาศที่ม้วนจนอยู่ตัว จับคลี่ออก ปล่อย
มือก็ม้วนกลับเข้าไปเอง ความอยู่ตัวนี้ เรียกว่า วาสนา มีทั้ง
ทางชั่วและทางดี เช่นเดียวกัน

การอบรมจนเป็นวาสนา เป็นนิสัย อุปนิสัย แสดงออก
เป็นอริยาศัย แล้วแสดงออกเป็นเจตนากรรมดังกล่าวมานี้
อาศัยเสวนาการส้องเสพบ่อย ๆ เป็นสำคัญ ฉะนั้น พระบรม
ศาสดาจึงตรัสไว้ในมงคลสูตร. เป็นข้อต้นว่า “อเสวนา จ
พาลานํ การไม่ส้องเสพ คบหาคนพาล ปณฺทิตานญฺจ เสวนา
การส้องเสพ คบหาบัณฑิต”

พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า “ยํ เว เสวติ ตาติโส คบคน
ใด ย่อมเป็นเช่นนั้น” การที่จะเป็นเช่นนั้นคนที่ตนคบ หมายถึง
ถึงคบหากัน (เสวนา) จนเกิดความคุ้นเคยอยู่ตัว เกิดมีนิสัย
อุปนิสัยและอริยาศัยคล้ายคลึงเป็นอย่างเดียวกัน เมื่อเป็น
เช่นนี้ คนที่มีอริยาศัยเช่นใดก็ย่อมเสวนาคบหากันกับคนที่มี
อริยาศัยเช่นนั้น คนที่มีอริยาศัยเลวก็เข้าพวกคนเลว คนที่มี
อริยาศัยดีก็เข้าพวกคนดี ดังที่ปรากฏในพระญาณของพระ
ตถาคตเจ้า ข้อนี้เป็นความจริงที่มีอยู่ทุกกาลสมัย บัดนี้มักพูด

อ้างว่า สิ่งแวดล้อม แต่อ้างว่าเสวนาตรงกว่า

อนึ่ง อธิบายทำให้เกิดอำนาจสามาถที่จะทำได้เพียงเท่าอธิบาย : อธิบายอ่อนก็ดึงใจนุ่มใจอย่างอ่อน อธิบายแรงก็ดึงใจนุ่มใจได้อย่างแรง ดังที่พระอาจารย์แสดงว่า “อธิบายที่กว้างหรือไม่กว้าง ชื่อว่าอำนาจหรือความสามารถของทายกคือผู้ให้” อธิบายว่า มีอธิบายในทานเท่าใด ก็มีอำนาจสามาถจะให้ได้เท่านั้น ไม่อาจจะให้ทานเกินอธิบาย แม้อธิบายในทางอื่น ๆ ก็เช่นเดียวกัน

อธิบายทำให้เกิดอำนาจทางใจดังกล่าวจึงฝันได้ยาก ผู้ปกครอง เช่น มารดาบิดา ย่อมอำนวยตามอธิบายของบุตรธิดาที่เป็นไปในทางดี ดังเช่นมารดาบิดาของบัณฑิตสามเณรอนุญาตให้สามเณรนั้น บรรพชา ด้วยคิดว่าจักไม่ทำลายอธิบายของบุตร มารดาบิดาทั่วไปก็เหมือนกัน ย่อมอำนวยตามอธิบายของบุตรธิดาในเรื่องเกี่ยวกับการศึกษาและการทำงานเป็นต้น

แต่ข้อสำคัญต้องสังเกตให้ทราบ เพราะอธิบายหลายอย่างซ่อนเร้นอยู่ไม่แสดงออกมา ถ้าไม่ทราบ อำนวยให้เป็นไปผิดอธิบาย ก็จะไม่สำเร็จประโยชน์ ดังเช่นพระมหากษัตริย์บอกกัมมัญฐานแก่พระจุพนันทกษัตริย์น้อยชาย ไม่ต้องด้วยอธิบายของจุพนันทก จึงไม่สำเร็จประโยชน์ แต่พระบรมศาสดาได้ทรงทราบ ทรงบอกบทที่ถูกต้องกับอธิบาย พระจุพนันทกจึง

ปฏิบัติสำเร็จผล

อนึ่ง ผู้ที่รู้ธรรมาศัย ถ้ามุ่งร้าย ก็อาจอาศัยธรรมาศัย
ของผู้นั้นหนุนให้ปฏิบัติผิดทางได้ ดังเช่นอาจารย์ของอหิงสกา
มานพ รู้ว่าอหิงสกามานพมีธรรมาศัยรักการศึกษายิ่ง จึง
หลอกอหิงสกามานพให้ไปตัดนิ้วมนุษย์มาให้ได้ครบพันคน
จึงจะประสาธน์ความสำเร็จวิชาให้ อหิงสกามานพจึงเป็น
องคุลิมาลโจรไปด้วยธรรมาศัยที่รักจะได้วิชา มิใช่ด้วยธรรมาศัย
ในปาณาติบาต พระบรมศาสดาได้ทรงทราบธรรมาศัยที่แท้
จริงนี้ จึงได้เสด็จไปโปรด ตรัสพระวาจาสะกิดใจแก่องคุลิมาล
ผู้วิ่งไล่ตามพระองค์พลางร้องให้พระองค์หยุด พระองค์ตรัส
ว่า พระองค์หยุดแล้ว องคุลิมาลต่างหากยังไม่หยุด องคุลิมาล
จึงได้คิดเพราะเป็นนักศึกษา เลิกเป็นโจรฆ่าคนได้ทันที

อินทรีย์ ได้แก่ ภูมิธรรมที่ครองความเป็นใหญ่อยู่ในใจ
คือศรัทธา ความเชื่อ วิริยะ ความเพียร สติ ความระลึกได้
สมาธิ ความตั้งใจแน่วแน่ ปัญญา ความรู้ หมายถึงศรัทธา
เป็นต้น ที่เข้มแข็ง อินทรีย์ ๕ เหล่านี้ บางคนก็มีอ่อน บางคน
ก็มีแก่กล้า

ชีวิตต้องพึ่งตนเอง

ถ้าจะมีปัญหาว่า พระพุทธศาสนาสอนให้พึ่งใคร คือพึ่งตนเองหรือพึ่งผู้อื่น อาจตอบได้ว่า ในส่วนที่เกี่ยวกับสังคมสอนให้เกื้อกูลกันและกัน สอนให้เป็นมิตรกัน ไม่ให้เป็นศัตรูกัน เพราะคนที่อยู่ร่วมกัน จำต้องพึ่งพาอาศัยกันไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง ไม่โดยตรงก็โดยอ้อม เช่น คนจนต้องอาศัยกำลังทรัพย์ของคนมี ส่วนคนมีก็ต้องอาศัยกำลังแรงงานของคนจน คนโง่ต้องอาศัยปัญญาคนฉลาด ส่วนคนฉลาดต้องอาศัยกำลังกายของคนโง่ ชาวนาต้องอาศัยได้ผลไม้ของชาวสวน ส่วนชาวสวนต้องอาศัยข้าวของชาวนา

แต่ทุก ๆ คนจะมุ่งอาศัยคนอื่นแต่ฝ่ายเดียวหาได้ไม่ ตนเองจะต้องทำตนให้เป็นที่พึ่งอาศัยของคนอื่นได้ด้วย และคนที่จะทำตนเช่นนั้นได้ ก็จะต้องทำตนให้เป็นที่พึ่งของตนเองได้

ก่อน เช่น คนหนึ่งหกล้ม อีกคนหนึ่งจะช่วยอุ้มขึ้นมา คนที่จะช่วยนั้นต้องยืนตั้งหลักของตนเองให้ดีก่อน จึงจะก้มลงไปอุ้มคนที่ล้มขึ้นมาได้โดยที่ตนเองไม่หกล้มไปด้วย ไม่เช่นนั้นก็จะหกล้มไปด้วยกันทั้งคู่ หรือเช่นชาวนาจะต้องทำนาให้ได้ข้าวของตนจึงจะพึ่งชาวสวนได้ด้วยการแลกเปลี่ยนกัน

ฉะนั้น ทุก ๆ คนจึงต้องทำตนให้เป็นที่พึ่งของตนได้ พระพุทธเจ้าจึงได้ตรัสสอนว่า “ตนแลเป็นที่พึ่งของตน” ทั้งควรจะทราบด้วยว่า อันคนที่มิตนเป็นที่พึ่งของตนได้นั้น จะต้องมียี่งที่จะเป็นที่พึ่งได้อยู่ในตนหรือเป็นของตน เช่น มีวิชา มีการงาน มีทรัพย์ มียศ ตลอดถึงมีคุณงามความดีเป็นที่นับถือ จะต้องมียี่งพอที่จะเลี้ยงตน อุดหนุนตนให้มีความสุขความเจริญ ที่จะป้องกันตนให้พ้นอันตราย

การแสวงหาวิชาและทรัพย์เป็นต้นนั้น ตลอดถึงการผูกมิตรกับผู้สมควรเป็นมิตรทั้งหลายเพื่อผลดังกล่าว หาชื่อว่า เป็นการพึ่งผู้อื่นไม่ แต่เป็นการสร้างตนเองให้พร้อมที่จะให้เป็นที่พึ่งของตนได้นั่นเอง เหมือนอย่างผู้นับถือพระพุทธศาสนา ถึงพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ เป็นสรณะคือที่พึ่ง หรือพูดง่าย ๆ ว่าพึ่งพระรัตนตรัย ก็เพื่อทำตนเองให้มีที่พึ่งที่จะสร้างตนเองให้เป็นที่พึ่งของตนได้ หรือเหมือนอย่างบุद्धธิดา พึงมารดาบิดา ศิษย์พึงครู ก็เพื่อที่จะสร้างตนเองให้ใหญ่กล้าสามารถที่จะเป็นที่พึ่งของตนเองได้ต่อไป

การสร้างตนเองให้เป็นที่พักพิงของตนได้ ทั้งในทาง
สามารถป้องกันอันตรายและในทางดำรงตนให้เจริญ จึงเป็น
หลักสำคัญ และในขณะเดียวกันก็ยังต้องมีการพึ่งพาอาศัย
กันอยู่ในสังคมโลก คนเราต้องเข้าอยู่ในสังคมใดสังคมหนึ่ง
ในโลก ตามระบอบธรรมที่นับถือ เช่น คนนับถือธรรมของ
พระพุทธเจ้า ก็เข้าสังคมแห่งพุทธศาสนิกชน

พระพุทธเจ้าได้ตรัสสอนไว้ในที่หนึ่งมีความว่า “ท่าน
ทั้งหลายจงมีตนเป็นเกาะเป็นที่พึ่ง จงมีธรรมเป็นเกาะเป็น
ที่พึ่ง” ถือเอาความได้ว่า อันผู้ที่จะมีตนเป็นที่พึ่งได้ ก็คือคน
ที่มีธรรม เช่น ธรรมเป็นที่พึ่ง ๑๐ ประการ มีศีลเป็นต้น
พระพุทธศาสนา จึงเป็นคำสอนที่บริสุทธิ์ เพื่อความประพฤติ
ที่บริสุทธิ์ของทุกคน ไม่ใช่สำหรับใครจะยกไปอ้างเพื่อเหตุผล
อย่างอื่นทางอื่น

ในที่บางแห่งพระพุทธเจ้าได้ตรัสสอนไว้ว่า “ตนเป็น
ที่พักพิงของตน คนอื่นใครเล่าจะเป็นที่พักพิงได้ และได้ตรัสว่า
คนไม่ควรให้ตน คือไม่ควรมอบตนให้แก่ใคร ควรรักษาตนไว้
ให้ดี แสดงว่าพระองค์ทรงสอนให้ทุก ๆ คน นับถือตนเอง

ได้มีผู้สงสัยว่าตรัสสอนไว้ดังนี้จะไม่ค้านกับไตรสรณ-
คมน์หรือ เพราะตามหลักนั้น พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์
เป็นที่พึ่ง มีคำสวดปฎิเสธและรับรองที่ละวัดถือว่าไม่มีที่พึ่งอื่น
พระพุทธเป็นที่พึ่งอันประเสริฐ ไม่มีที่พึ่งอื่น พระธรรมเป็น

ที่พึ่งอันประเสริฐ ไม่มีที่พึ่งอื่น พระสงฆ์เป็นที่พึ่งอันประเสริฐ
ไม่มีที่พึ่งอื่น ตามคำสวดนี้ เมื่อฟังเดิน ๆ ก็ดูค้ำกันเองอีก
แต่ทั้งหมดนี้ไม่ค้ำกันเลย

จะว่าถึงวัตถุทั้งสามก่อน แม้จะต่างกันโดยวัตถุว่า
พระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์ แต่ก็ใช่ว่าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน
โดยเนื้อความ เพราะทั้งสามพราดจากกันไม่ได้ คือ พระพุทฺธ
ตรัสรู้พระธรรม พระธรรมอันพระสงฆ์ทรงรักษาไว้ พระ
สงฆ์ก็เป็นสาวกของพระพุทฺธ จึงเนื่องเป็นอันเดียวกัน เหมือน
อย่างไม้สามอันตั้งพิงกันอยู่ ฉะนั้น เมื่อถึงวัตถุหนึ่งเป็นที่พึ่ง
ก็เป็นอันได้ถึงทั้งสามวัตถุ

อีกนัยหนึ่ง พระพุทฺธเป็นที่พึ่งเอกุ พระธรรม พระสงฆ์
ก็เหมือนกัน ตามลักษณะเฉพาะของแต่ละวัตถุ

อีกนัยหนึ่ง คำสวดนั้นเป็นสำนวนความง่าย ๆ ว่า ไม่มี
ที่พึ่งอื่นนอกจากพระพุทฺธ ไม่มีที่พึ่งอื่นนอกจากพระธรรม
ไม่มีที่พึ่งอื่นนอกจากพระสงฆ์ คือนอกจากทั้งสามนี้ไม่มีที่พึ่ง
อื่นอีก

คราวนี้จึงถึงปัญหาว่าจะแย้งกับข้อที่สอนให้มีตนเป็น
ที่พึ่ง อันที่จริงที่พึ่งคือวัตถุสาม ใช้คำว่า สรณะ ที่พึ่งคือตน
ใช้คำว่า นาคะ แต่จะไม่วิจารณ์คำจากบาลี

คำสอนนี้ไม่ค้ำกันแต่สอดคล้องกันเป็นอย่างยิ่ง ถ้า
จะเทียบการดำเนินชีวิตกับการเดินทาง ก็กล่าวได้ว่า พึ่งพระ

พุทธเจ้าเป็นผู้บอกทาง ฟังพระธรรมเป็นทาง ฟังพระสงฆ์เป็นผู้บอกต่อ ๆ มา และฟังตนเป็นผู้เดินทางเอง ตนคือตัวเราเองของทุก ๆ คนเป็นสิ่งที่ทิ้งไม่ได้ ต้องฟังตัวเองตั้งแต่เกิดมา

คิดดูสักนิดหนึ่งที่ว่าเด็ก ๆ ฟังตนเองไม่ได้ พ่อแม่ต้องอุปการะทุกอย่างก็เป็นความจริง แต่เด็กก็ต้องฟังตนเองในส่วนสำคัญ ตัวอย่างผู้อุปการะให้อาหาร ก็ให้ได้อย่างมาก เพียงบ้วนเข้าปาก เด็กต้องเคี้ยวกลืนอาหารเอง ร่างกายก็ต้องรับย่อย ในการเคี้ยวกลืนอาหารเป็นต้นนี้ เด็กต้องฟังตนเอง คือตนเองต้องทำ ในการเรียนก็เหมือนกัน เด็กต้องฟังผู้ปกครองเกี่ยวกับฝากโรงเรียนค่าเล่าเรียน เป็นต้น แต่เด็กต้องเรียนเอง จะไปฟังพ่อแม่หรือใคร ๆ ให้ช่วยเรียนให้เพื่อให้ตนรู้โดยไม่ต้องเรียนหาได้ไม่ ในการเรียนที่จะให้ความรู้เกิดขึ้นแก่ตนนี้ ต้องฟังตนเอง คืออาศัยกำลังร่างกายกำลังสติปัญญาของตนเล่าเรียนไป นี่แหละเรียกว่าฟังตน

แต่ใครจะฟังตัวเองได้ คือไม่เกียจคร้านเหลวไหลก็ต้องปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ตรัสสอนให้มีความพากเพียรพยายาม ก็ตั้งใจพากเพียรพยายามไปจนกว่าจะสำเร็จ นี่แหละเรียกว่าฟังพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ คือ นึกถึงพระและปฏิบัติในทางของพระ พระก็จะเป็นที่ฟังได้ และตนก็จะเป็นที่ฟังของตนเองได้อย่างจริงแท้

ชีวิตกับความหลัง

คนเราทุกคนต่างมีสิ่งหนึ่งอยู่ด้วยกัน คือ “ความหลัง” ซึ่งครอบงำชีวิตปัจจุบันอยู่เป็นอันมาก อันร่างกายของคนเรา ย่อมมีหน้ามีหลัง แม้วิถีแห่งชีวิตก็ฉนั้นนั้น ย่อมมีความหลัง ประกอบอยู่กับกระแสชีวิตปัจจุบัน ดังจะเรียกว่า “หน้า” คือ เหตุการณ์แห่งชีวิตที่ออกหน้าอยู่เกี่ยวแก่ความคิดเห็น การกระทำ และความได้ ความเสีย ความสุข ความทุกข์ต่าง ๆ ที่ได้รับอยู่ อันรวมเป็นกระแสชีวิตปัจจุบัน

อะไรคือความหลัง? หากจะให้ตอบเท่าที่ทุก ๆ คน จำได้ ก็คือการอะไรที่ตนเองได้ทำไปแล้วจริง ทั้งที่เป็นการเฉพาะตน ทั้งที่เป็นการที่เกี่ยวข้องผู้อื่น ซึ่งได้ทำไปแล้วสลับซับซ้อนเป็นอันมาก เป็นความผิดก็มี หรือเป็นคุณก็มีเป็นโทษก็มี

คนเราเมื่อมีอายุมากขึ้น ต่างก็มีความหลังมากขึ้น หากได้มีสติ ระลึกถึงความหลังของตนเท่าที่ตนรู้และจำได้ตามเป็นจริง และมีวิสัยคือเลือกเฟ้นออกไปว่าการอันใดที่ได้ทำแล้วเป็นความผิดเป็นโทษการอันใดเป็นความถูกเป็นคุณ ดังนี้เรียกว่า วิสัยตนเอง ทำให้มีความรู้จักตนเอง ถ้าเป็นดังนี้ ความหลังส่วนที่ผิดที่เป็นโทษก็จักยุติ สันอำนาจที่จะครอบงำชีวิตปัจจุบันต่อไป ส่วนความหลังที่เป็นความถูกเป็นคุณ ก็จะสืบต่อกระแสชีวิตปัจจุบันต่อไป

ธรรมย่อมเข้ามาเกี่ยวข้องกับชีวิตตรงจุดดังกล่าวนี้ คือ สติ กับ ัมมวิสัย (ในหมวดโพชฌงค์ ๗ ประการ ยกมาเพียง ๒ ข้อ) ธรรม ๒ ข้อนี้ จำเป็นแก่กระแสชีวิตของทุก ๆ คน จริง ๆ คนที่หลงดำเนินชีวิตไปในทางที่ผิดในทางแห่งความทุกข์เดือดร้อนต่าง ๆ เพราะขาดสติกับัมมวิสัยให้รู้จักตนเอง แล้วดำเนินไปแต่ในทางที่ถูก และคำว่า “ัมมะ” ในคำว่า ัมมวิสัย ก็หมายถึง ความผิด ความถูก หรือความดีความชั่ว แห่งความหลังของแต่ละคนนั่นเอง และหมายตลอดถึงกระแสปัจจุบันด้วย

คนที่ขาดสติกับัมมวิสัยย่อมเป็นคนที่หลงตนเอง ไม่รู้จักตนเอง หรือเป็นคนที่ไม่เห็นใจตนเองในโลกที่โกรธ ย่อมจะสร้างกรรมที่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่นให้เดือดร้อนต่าง ๆ ครั้นกรรมที่ท้าวไว้ซับซ้อนกันเป็นความหลังที่แรงมาก ย่อม

จะมีอำนาจครอบงำกระแสชีวิตปัจจุบันในทางทุกขเดือดร้อน
ซึ่งทุก ๆ คนจะต้องรับสนองความหลังคือกรรมของตนนั่นเอง

แต่ทุก ๆ คนย่อมจะมีความหลังที่ถูกต้องด้วยกันไม่น้อย
ก็มาก เพราะไม่มีใครที่จะทำอะไรถูกหมดหรือผิดหมดทุกอย่าง
โดยปกติก็จะมีผิดบ้างถูกบ้าง ดังที่กล่าวว่ามนุษย์สามัญปกตินั้น
ย่อมทำกรรมที่ดำบ้างขาวบ้าง และแม้จะทำผิดมามาก ก็มีใ
หยาบความว่าแก้ไขไม่ได้ หรือเป็นผู้ที่ถูกสาปเสียแล้ว

พระพุทธเจ้าไม่ทรงสาปใคร ทรงมีพระกรุณาเพื่อ
จะช่วยบุคคลทุกคน คนที่ผิดมามากก็ยิ่งจะอยู่ในข่ายแห่งพระ
มหากรุณา ข้อสำคัญอยู่ที่ตนเองของทุกคน คือ ถ้าตนเอง
ไม่สาปตนเอง ไม่แข่งตนเอง แต่รับธรรมของพระองค์มาใช้
คือ สติกับธัมมวิจยดังกล่าว ธรรมนี้เองจรรักษา ดังคำว่า
“ธรรมย่อมรักษาผู้ประพฤติธรรม” คือจะยกผู้ที่มีสติมีธัมม-
วิจยจากปลักแห่งความผิดความทุกข์ นี่คือ ธรรมานุภาพ ไม่ใช่
มารานุภาพ ซึ่งจะดึงไปอีกทางหนึ่ง

อันความหลังนี้ บางอย่างก็พูดเตือนกันให้ลืมเสีย ดังว่า
“ลืมความหลังเสียเถิด” บางอย่างพูดเตือนกันให้ระลึกถึง
ดังว่า “นึกถึงความหลังบ้าง” เพราะความหลังมีอยู่สองอย่าง
จริง คือ ที่ควรลืมเสียก็มี ที่ควรระลึกถึงก็มี แต่คนทั่วไปก็มัก
จะจำได้ทั้งสองอย่าง เพราะเมื่อจำได้แล้วจะบังคับให้ลืมหา
ได้ไม่

คนที่ป่นว่าข้าหลังขี้ลืมนั้นไม่จริงเสมอไป เรื่องที่ไม่ลืมนักมีอยู่มาก โดยเฉพาะเรื่องที่ได้ประสบมาแล้ว โดยมากก็ย่อมเกี่ยวข้องกับคนอื่นด้วย เพราะทุก ๆ คนจะต้องเกี่ยวข้องกับคนอื่นตั้งแต่เกิดมา จะต้องมีพ่อแม่ ญาติมิตร ครูอาจารย์ เพื่อนนักเรียน เพื่อนร่วมงาน ถ้าแต่งงานก็จะมีคู่ครองร่วมชีวิต จะต้องมีบุตรหลานดังนี้เป็นต้น ซึ่งรวมเข้าในทิศหกของพระพุทธเจ้า

ทุก ๆ คนเมื่อผ่านชีวิตมามาก ก็ย่อมมีความหลังเกี่ยวแก่คนอื่นมาก ทั้งในทางก่อโทษทุกข์ ทั้งในทางก่อเกื้อประโยชน์สุขแก่กัน เรื่องของชีวิตย่อมมีความหลังดังกล่าวอยู่ด้วยกันทุกชีวิต บางคนที่ผิดหวังในชีวิตหลัง ต้องเสวยทุกข์ทรมานทั้งทางร่างกายและจิตใจอยู่ในปัจจุบันก็มีอยู่มากมาย ที่เรียกว่าพ่ายแพ้ชีวิต บางคนผิดหวังในคนหนึ่ง เลยผูกโกรธไปถึงคนอื่น ๆ ซึ่งเป็นเพศเดียวกัน หรือที่มีลักษณะอะไรอย่างเดียวกัน และทำการทำลายแก้แค้นไม่เลือกหน้า บางคนรู้จักบุญคุณของผู้ที่เกื้อกูลตนมา บางคนก็ไม่รู้บุญคุณใคร บางทีลบหลู่คุณของท่านผู้มีคุณ หรือทำลายท่านผู้มีคุณแก่ตน ดังนี้ก็มีมาก

ตามที่กล่าวมานี้ดูเหมือนไม่เกี่ยวกับพระพุทธเจ้าและพระพุทธศาสนา แต่ความจริงก็เกี่ยวทีเดียว เพราะพระองค์ได้ทรงสอนไว้แล้วว่าควรปฏิบัติเกี่ยวกับความหลังดังกล่าว

อย่างไร ซึ่งใช้ได้แก่ทุกชีวิตทุกกาลสมัย คือ ทรงสอนมิให้
ผูกโกรธในคนอื่นเกี่ยวกับความหลังที่ล่วงเกินผิดพลาดแก่กัน
เพราะการผูกโกรธนั้นคือการก่อเวร ได้แก่ ก่อความเป็นไพรี
หรือศัตรูกัน

อันความเป็นศัตรูกันนั้น ย่อมเกิดจากบุคคลสองคน
หรือสองฝ่าย ดังจะกล่าวว่าบุคคลที่หนึ่งซึ่งเป็นผู้ก่อกรรมที่
เบียดเบียนขึ้นก่อน และบุคคลที่สองซึ่งก่อกรรมเช่นเดียวกัน
เป็นการแก้แค้น บุคคลสองคนหรือสองฝ่ายนี้ ต่างก็ทำตอบ
แก่กันยืดยาวไป จนกว่าจะหายโกรธและเลิกผูกโกรธกัน
เวรย่อมก่อขึ้นตั้งแต่เริ่มผูกโกรธกัน จนถึงเลิกผูกโกรธเวร
จึงสงบ

พระพุทธเจ้าทรงสอนทั้งในทางป้องกันทั้งในทางแก้
ในทางป้องกัน คือ ทรงสอนให้เว้นการกระทำที่ก่อโทษทุกข์แก่กัน
ให้ทำแต่สิ่งที่เกื้อกูลกัน ดังเช่นทรงสอนให้ตั้งอยู่ในศีลซึ่ง
ล้วนเป็นข้อป้องกันเวรทั้งนั้น และทรงสอนให้แผ่เมตตา ความ
ปรารถนาความสุขแก่กัน เพราะเมื่อจิตใจมีเมตตาต่อกันแล้ว
ก็จะเบียดเบียนกันไม่ได้ ทำร้ายกันไม่ลง จะทำแต่ความเกื้อกูล
กัน และถ้าได้ทำล่วงเกินกันแล้ว ก็ต้องแก้ด้วยความรู้สำนึก
ผิด ขอให้อดโทษแก่กัน และตั้งใจที่จะไม่ทำเช่นนั้นอีก เมื่อ
ปฏิบัติตามที่ทรงสอนดังนี้ ก็จะไม่ก่อเวรขึ้น และเวรที่ก่อขึ้น
แล้วก็จะสงบ ความหลังของชีวิตในด้านเวรก็จะผ่านพ้นไป

แม้จะไม่ลืมก็ไม่มีพิษมีโทษอีกต่อไป

จะเห็นได้ว่า ความดำรงชีวิตอยู่ในโลกของทุก ๆ คน ย่อมเนื่องด้วยความหลังของผู้คนที่เกื้อกูลอยู่มิใช่น้อย เช่น มารดา บิดา และผู้ที่ช่วยเหลือเกื้อกูลทั้งหลาย ไม่มีใครจะอยู่ได้โดยปราศจากความหลังของผู้อื่น ซึ่งเป็นผู้มีพระคุณ แก่ตนดังกล่าว บางคราวอาจต้องตกยาก ไร้ญาติขาดมิตร ที่จะเกื้อกูล แต่ก็อาจมีผู้มีเมตตาเก็บมาชุบชูอุปถัมภ์ แต่บาง คราวก็บริบูรณ์ ซึ่งก็เพราะมีผู้ช่วยอุปถัมภ์อยู่บริบูรณ์นั่นเอง ตกว่าทุก ๆ คนไม่อาจจะอยู่คนเดียวได้ จำต้องพึ่งพาอาศัย กันและกันโดยตรงบ้าง โดยอ้อมบ้างในทางต่าง ๆ จึงกล่าว ได้ว่าชีวิตปัจจุบันของทุกคนตั้งอยู่บนความหลังของคนอื่น ผู้มีเมตตาเกื้อกูล

ทุก ๆ คนย่อมรู้อยู่แก่ใจตนเองว่าใครเป็นผู้มีพระคุณ แก่ตนบ้าง และวิสัยของคนดีย่อมรู้จักผู้ที่มีคุณแก่ตนและย่อม ตอบแทนด้วยคุณ คือ เกื้อกูลตอบตามโอกาสที่ควรทำ แต่ เพราะคนมีโลกโกรธหลงที่เกิดขึ้นลำพังตนเองบ้าง ถูกชักจูง ไปบ้าง จึงได้กลายเป็นผู้ลบหลู่คุณของผู้มีคุณ เพียงไม่รับรู้ ไม่นับถือ หรืออย่างแรงก็ทำลายผู้มีคุณแก่ตน เป็นเหตุให้เกิด ความเดือดร้อนวุ่นวายขึ้นทุกฝ่าย อะไรจะช่วยให้ นอกจาก ธรรมของพระพุทธเจ้า ถ้าหมู่ชนปราศจากธรรม ก็จะมีแต่ คนที่เห็นแก่ตนหรือที่มุ่งที่จะเอาเปรียบกันเบียดเบียนกัน หรือ

ว่าฝ่ายหนึ่งให้ความอุปการะ อีกฝ่ายหนึ่งไม่รู้คุณ หรือฝ่าย
ที่ควรให้อุปการะแต่ไม่ให้เพราะความมีใจคับแคบ เป็นต้น
พระพุทธเจ้าจึงได้ตรัสเตือนเพื่อให้เกิดความสำนึกว่า คน
สองจำพวกออกจะหาได้ยาก คือ คนที่ทำอุปการะก่อน กับ
คนที่รู้คุณและตอบแทนคุณ ดังที่เรียกว่าคนมี **ความกตัญญู**
กตเวที จะหาได้ยากอย่างไร

ทุก ๆ คนเมื่อตรวจดูที่ตนเองก็ย่อมจะรู้ว่าบัดนี้ตนเอง
ควรจะอุปการะใคร และได้ทำตามสมควรแล้วหรือยัง คือ
ได้สร้างความหลังที่เป็นคุณให้แก่ใคร แม้ในปัจจุบันได้ก่อ-
สร้างคุณให้แก่ใคร หรือว่าก่อสร้างแต่โทษเป็นส่วนมาก อีก
อย่างหนึ่ง ได้รับรู้คุณและตอบแทนด้วยคุณแก่ผู้มีคุณมาแล้ว
เพียงไร หรือว่ากำลังครุ่นคิดและทำในทางก่อโทษทุกข์หรือ
ทำลาย เหมือนดังคำว่า “กลางคืนเป็นคว้น กลางวันเป็นไฟ”
คือกลางคืนครุ่นคิดวางแผน กลางวันวางเพลิง ตรวจดูใจ
ตนเองแล้วย่อมจะรู้ได้ และย่อมจะเกิดสติสำนึกได้ว่าสมควร
อย่างไร สตินี้เองจะนำธรรมมา คือ ความเมตตาสงสาร ที่
จะเป็นเหตุให้เว้นการทำให้เป็นการทำลาย และความกตัญญู-
กตเวที ธรรมของพระพุทธเจ้าดังกล่าวนี้นั้น ที่จะช่วยกู้
ใจคนได้จากคว้นและไฟที่แรงร้าย ซึ่งรมใจให้ร้อนอยู่ในเวลา
กลางคืน และเผาให้ไหม้ในเวลากลางวัน เมื่อถูกใจให้พ้นขึ้น
มาได้ด้วยธรรมแล้วจึงจะพบความเย็น ความหลังที่เกื้อกูลกัน

อันเป็นที่ตั้งอาศัยที่แท้จริงของชีวิตปัจจุบันก็จะปรากฏขึ้น
และผู้มีพระคุณจะปรากฏเด่นชัด คงกระพันชาตรีอยู่ ด้วย
ธรรมานุภาพของพระพุทธเจ้าผู้เลิศล้ำ

ชีวิตกับความฝัน

ความฝันเป็นข้ออุปมาธรรมหลายประการ เช่น เป็นข้ออุปมาของสิ่งที่รักปรารถนาทั้งหลายว่าเหมือนสิ่งที่ฝัน เห็นอธิบายว่า สิ่งทั้งปวง ย่อมแปรปรวนเปลี่ยนแปลงล่องไป ๆ โดยรวดเร็ว ตลอดจนถึงอายุชีวิตตั้งแต่เกิดมาจนบัดนี้ ก็เหมือนผ่านไปแว็บเดียว สิ่งที่ผ่านไปแล้วทั้งปวงก็เหมือนอย่างสิ่งที่ฝันเห็น และยังเป็นข้อเปรียบเทียบถึงคนที่หลงปรารถนาทั่ว ๆ ไป ดังที่เรียกว่า หลงไหลใฝ่ฝัน ซึ่งเป็นความฝันทั้งดั้น ๆ อยู่ แม้ตื่นอยู่ก็เหมือนหลับ

ความฝัน (สุบิน) คืออะไร?

พระนาคเสนเถระได้ทูลตอบพระราชาปจฺฉาของพระเจ้ามิลินท์ ว่า คือ นิमित (ภาพหรือรูปที่เห็นในฝัน) ที่เข้าสู่คลองปฐุมจิต แลได้แสดงว่าคนที่ฝันนั้นเพราะเหตุ ๖ อย่าง คือ

๑. ลมกำเริบ
๒. ดีกำเริบ
๓. เสมหะกำเริบ
๔. เป็นสันนิบาต
๕. เทวดาสังหาร

๖. (บุพพ) นิमितเพราะกรรมที่ได้สั่งสมไว้ในกาลก่อน
 ผันที่เป็นบุพพนิमितเป็นความจริง ส่วนนอกจากนั้น
 ไม่นั่นอน ผันที่เป็นบุพพนิमित จิตของผู้ผันมิได้ไปเลือกนิमित
 เาเอง ทั้งใครอื่นก็มีได้ไปบอกกล่าว นิमितไปเข้าคลองจิต
 ของเขาเอง เหมือนอย่างแวนส่องหรือกระจกเงาซึ่งวางอยู่
 กับที่ตั้ง ไม่ได้ไปเลือกหาเงาเาเอง ทั้งใครอื่นก็มีได้จับเงา
 มาไว้ในกระจก เงานั้นเองไปเข้าคลองของกระจก และจิตที่
 ผันเห็นเป็นบุพพนิमितโดยปกติก็ไม่ว่าจะมีผลดีหรือร้าย ต้อง
 รู้จักแปลความ เหมือนอย่างลักษณะต่าง ๆ ในร่างกาย มิได้
 เป็นผู้บอกผลต่าง ๆ ได้เอง ต้องอาศัยผู้รู้ลักษณะบอก

พระพุทธเจ้าเมื่อประสูติได้ ๕ วัน พราหมณ์ดูลักษณะ
 ๑๐๘ คน ได้เห็นมหาปุริสลักษณะ จึงทำนายตามตำราว่า
 จักทรงมีคติเป็นสอง คือ ถ้าทรงอยู่ครองฆราวาส จักได้เป็น
 พระเจ้าจักรพรรดิ พระราชาเอกในโลก ถ้าเสด็จออกทรง
 ผนวช จักได้ตรัสเป็นพระพุทธเจ้า พระศาสดาเอกในโลก
 เว้นแต่พราหมณ์ผู้มีอายุน้อยที่สุดเพียงคนเดียวชื่อว่าโกณ-

ทัญญะ ทำนายว่าจักรทรมมีคติข้อหลังแต่อย่างเดียว ผลต่อมาก็สมจริง

ในราตรีก่อนราตรีที่ตรัสรู้ พระโพธิสัตว์ซึ่งเป็น มกุฬ-
พุทธะ (พระพุทธผู้ยังตุม คือเกือบจะบานด้วยพระโพธิญาณ)
ได้ทรงเห็นมหาสุบิน ๕ ประการ คือ

๑. ทรงผทมบนที่ผทมใหญ่ คือมหาปฐวินี มีภูเขา
หิมวันต์ (หิมาลัย) เป็นพระเขนย พระหัตถ์ซ้ายเหยียดลงไป
ในมหาสมุทรด้านทิศตะวันออก พระหัตถ์ขวาเหยียดลงไป
ในมหาสมุทรด้านทิศตะวันตก พระบาททั้งสองเหยียดลงไป
ในมหาสมุทรด้านทิศใต้ เป็นบุพพนิมิตว่าจะได้ตรัสรู้พระ
ธรรม

๒. ภูเขาแพร่งอกขึ้นจากพระนาภีขึ้นไปจดนภากาศ
เป็นบุพพนิมิตว่าตรัสรู้แล้วจะได้ทรงประกาศอริยมรรคมี
องค์ ๘ ทั่วถึงเทพและมนุษย์

๓. กิมิชาติ (หนอน) ขาวมีศีระชะดำ ได้ขึ้นจากพระ-
บาทซ้ายซ้าย จนปิดพระชานุมณฑล (เข่า) เป็นบุพพนิมิตว่า
จะมีฤทธิ์สถัณับถือพระองค์เป็นสรณะ ประพฤติธรรมชาว
เป็นอันมาก

๔. นก ๔ จำพวกมีสีต่าง ๆ กัน บินจาก ๔ ทิศมาตก
ที่พระบาทมูล กลายเป็นสีขาวไปทั้งหมด เป็นบุพพนิมิตว่า
จะมีวาระทั้ง ๔ ออกบวชบรรลุมุติในพระธรรมวินัยนี้

๕. ได้เสด็จเหยียบย่ำไปบนภูเขาเมตตภู แต่ไม่แปด-
เปื้อน เป็นบุพพนิมิตว่าจะทรงบริบูรณ์ด้วยลาภสักการะ แต่
ไม่ทรงติดข้อง

ความฝันที่คนไทยเคยทราบกัน มีคำประพันธ์แต่งมา
แต่โบราณ คือ ความฝันของพระราชบิดาพะยูน พระอาจารย์
ท่านเล่าไว้ว่า

พระเจ้าปเสนทิแห่งรัฐโกศล ได้ทรงเห็นสุบินนิมิต
ทรงตื่นประหม่นขึ้นแล้วทรงตกพระทัยกลัว พราหมณ์ปุโรหิต
ถวายคำทำนายฝันว่าจักเกิดอันตรายแก่ราชสมบัติ จักเกิดโรค
และจักเกิดอันตรายแก่พระชนมชีพ ได้ทูลให้ทรงแก้ด้วยวิธี
ฆ่าสัตว์บูชาอัญญ แต่พระนางมัลลิกาเทวี ซึ่งเป็นพุทธศาสนิก
ได้ทูลให้เสด็จไปเฝ้าทูลถามพระพุทเจ้า พระราชาจึงเสด็จ
ไปเฝ้ากราบทูลถาม

พระพุทเจ้าได้ตรัสพยากรณ์โดยลำดับดังนี้

๑. โคดำ ๔ ตัววิ่งเข้ามาจะชนกันแล้วถอยกลับ ได้แก่
ฝนแสดงอาการจะตกแล้วไม่ตก

๒. ต้นไม้ดอกออกผลแต่เล็ก ๆ ได้แก่ มนุษย์จะ
แต่งงานกันแต่ยังเด็ก ๆ

๓. แมโคแก่ตีมนมลูกโคที่เพิ่งเกิด ได้แก่ คนแก่คนแก่
ต้องเกรงกลัวพึ่งอาศัยเด็กทารก

๔. โคใหญ่ไม่ใช่ แต่ใช้โคเล็กเทียมแอก ได้แก่ ไม่ใช่
ผู้หลักผู้ใหญ่ แต่ใช้เด็กเล็กเหลวไหลให้เป็นหัวหน้างาน

๕. ม้า ๒ ปาก กินหญ้าทั้ง ๒ ปากที่มีผู้มาบ่อนให้ทั้ง
๒ ข้าง ได้แก่ ผู้วินิจฉัยคดีรับสินบนทั้ง ๒ ฝ่าย

๖. สุนัขจิ้งจอกถ่ายเบาลงตลาดทอง ได้แก่ คนต่ำไต่ยศ
ได้ธิดาของคนสูง

๗. บุรุษนั่งพับเพือก แต่นางสุนัขจิ้งจอกกัดเชือก ได้แก่
สามีหาให้ภริยาชั่วใช้

๘. คนพากันดักน้ำเต็มหม้อน้ำที่เต็มแล้ว ไม่เหลียวแล
หม้อเปล่าที่วางล้อมอยู่เป็นอันมาก ได้แก่ คนเป็นใหญ่ร่ำรวย
ก็ยังรวย ส่วนที่จนก็จนไป

๙. สระใหญ่ น้ำขุ่นกลางสระ น้ำใสริมสระ ได้แก่
บ้านเมืองที่ในกรุงยุ่งวุ่นวาย แต่คนนอกสงบเยียบ

๑๐. ข้าวหม้อเดียวกัน ไหมบ้าง ดิบบ้าง สุกบ้าง ได้แก่
ฝนตกน้ำมากไป ข้าวลมน้ำเสียบ้าง นำน้อยไป ข้าวแห้งเสีย
บ้าง น้ำพอดีข้าวดีบ้าง

๑๑. เอาแก่นจันทน์แลกเปรี๊ยะเน่า ได้แก่ พระอลัชชี
แสดงธรรมแลกเอาเงินทอง

๑๒. น้ำเต้าเปล่าจมน้ำ ได้แก่ คนดีตกต่ำ

๑๓. ก้อนหินลอยน้ำ ได้แก่ คนชั่วเฟื่องฟู

๑๔. กบกินงูเห่า ได้แก่ ชายจกอยู่ใต้อำนาจหญิงถ่อย

๑๕. กาชั่วมีหงส์ทองเป็นบริวาร ได้แก่ คนต่ำชั่วขึ้นเป็น
นาย บังคับบัญชาคนสูง

๑๖. แพะกินเนื้อ ได้แก่ วัลลภะ (คนสนิทคนโปรด) ของ
ผู้เป็นใหญ่ฉวยโอกาสทำลายผู้หลักผู้ใหญ่ทั้งหลาย

ความผันในเรื่องนี้ ล้วนเป็นเรื่องกลับแปรผันจากที่
ควรเป็น พระพุทธเจ้าได้ทรงพยากรณ์ชักเข้ามาในกฎของ
ธรรมและอธรรม คือ เมื่อฝ่ายอธรรมรุ่งเรือง ฝ่ายธรรม
ตกต่ำเสื่อมถอย ก็เกิดอุบัติเหตุการณ์เหมือนอย่างความผันนั้น
และในโลกนี้ บางคราวธรรมรุ่งเรือง บางคราวก็ตกต่ำ อุบัติ
การณ์โดยอุปมาอุปมัยนั้น จึงได้เคยเกิดมาแล้ว กำลังเกิดอยู่
และจักเกิดต่อไปภายหน้า จึงเป็นเหตุผลที่เป็นจริงอยู่ทุกกาล
สมัย

ความวิปริตแปรผันต่าง ๆ ของหมู่ชนหรือของโลก ดัง
สุบินนิมิตของพระยาปัตตเวน (พระเจ้าปเสนทิ) ย่อมเกี่ยว
เนื่องกับคนเป็นสำคัญ ในหมู่คนก็มีหัวหน้าทั้งหลาย ตั้งต้น
แต่หัวหน้าครอบครัวยื่นไปเป็นสำคัญ ท่านกล่าวว่า ถ้าหัวหน้า
ทั้งหลายตั้งอยู่ในธรรม คนทั้งหลายก็พากันตั้งอยู่ในธรรม
ตาม ความวิปริตแปรผันต่าง ๆ ก็ไม่เกิดขึ้น เมื่อกล่าวโดย
สรุป อันกาละที่โลกจะแปรผันนั้น คือ

๑. กาละที่พากันถือเอาข้อที่ไม่เป็นเหตุเป็นการณ์ว่า
เป็นเหตุเป็นการณ์

๒. กาละที่ทอดทิ้งข้อเป็นเหตุเป็นการณ์ว่าไม่เป็นเหตุ
เป็นการณ์

๓. กาละที่ถือเอาข้อไม่เป็นจริงว่าเป็นจริง

๔. กาละที่ละทิ้งข้อที่เป็นจริงว่าไม่เป็นจริง

๕. กาละที่คนไม่ละอายบาปมากขึ้น

๖. กาละที่คนละอายบาปลดน้อยลง จึงเกิดความวิปริต
แปรผันขึ้นในหมู่ชน และเกี่ยวโยงไปถึงดินฟ้าอากาศ ดังพื้ง
จะเห็นง่าย ๆ เช่น เมื่อมีการตัดต้นไม้ทำลายป่ากันมากขึ้น
วิทยาการในบัดนี้ก็บอกไว้แล้วว่าทำให้ฝนแล้ง เมื่อมีการทิ้ง
ระเบิดนิวเคลียร์กันมากขึ้น จะทำให้ดินฟ้าอากาศตลอดจน
พืชพันธุ์ต้นไม้และร่างกาย ชีวิตของบุคคลวิปริตแปรผันอย่างไร
ก็ได้มีการกล่าวถึงกันอยู่แล้ว

เรื่องของธรรมชาติดินฟ้าอากาศ โบราณท่านกล่าวว่า
เทวดา เมื่อมนุษย์บ้นออกเป็นฝ่ายธรรมและฝ่ายอธรรม เทวดา
ก็พลอยบ้นกันออกเป็นสองพวกตามมนุษย์ไปด้วย ดูกล้าย ๆ
กับมนุษย์เป็นใหญ่กว่าเทวดา นึกดูก็มาเข้าเค้ากับสมัยปัจจุบัน
มนุษย์สามารถปรับปรุงดินฟ้าอากาศให้เป็นประโยชน์เกื้อ
กูลก็ได้ ให้เป็นเครื่องทำลายล้างกันก็ได้ ฉะนั้น เทวดาดินฟ้า
อากาศจึงพลอยแยกออกเป็นสองฝ่ายตามมนุษย์ ส่วนความ
วิปริตแปรผันของดินฟ้าอากาศโดยธรรมชาติอาจจะมีบ้างเป็น
บางครั้งบางคราว

พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงธรรมมุ่งอบรมบุคคลเป็นสำคัญ เพราะเป็นต้นเหตุใหญ่ดังกล่าวแล้ว และในบุคคลทั้งหลายก็มีหัวหน้าเป็นผู้นำอันสำคัญ ได้มีบุคคลเป็นอันมากนับถือปฏิบัติธรรม

ยังมีพวกที่แอบปฏิบัติธรรม คือ คัดลอกดัดแปลงพระพุทธศาสนาไปใช้ในลัทธิศาสนาต่าง ๆ โดยปกปิดพระพุทธเจ้าไว้ ถึงอย่างนั้นก็ยังได้ประโยชน์แก่คนผู้รับไปปฏิบัติ จึงเกิดผลคือความสงบสุขแห่งหมู่ชนตลอดถึงเทวดาตินฟ้าอากาศ และตราบเท่าที่หมู่ชนยังปฏิบัติตามพระพุทธโอวาท เหตุการณ์ดังความฝันของพระยาปัตถเวณก็ยังไม่บังเกิดขึ้น.

การเห็นสุบินหรือฝัน มีในเวลาหลับหรือตื่น หรือว่าในเวลาที่ไม่หลับไม่ตื่น ?

ถ้าจะกล่าวว่าฝันในเวลาหลับ อภิธรรม ก็จะต้องผิด เพราะในอภิธรรมกล่าวไว้ว่า หลับด้วยภวังคจิต ในขณะที่หลับจึงไม่มีอารมณ์ ไม่ประกอบด้วยความยินดียินร้ายเป็นต้นดังจะพึงเห็นได้ว่า ในขณะที่จะหลับ ถ้าจิตยังยึดอารมณ์อะไรอยู่ก็ยังไม่หลับ ต่อเมื่อจิตปล่อยอารมณ์จึงหลับผ้อยไป จิตที่ไม่มีอารมณ์นี้แหละคือภวังคจิต (ปกติমনะ Passive State of Mind) ตรงกันข้ามกับจิตที่ดำเนินไปในอารมณ์ (Active State of Mind) ในเวลาแห่งจิตเช่นนี้ย่อมไม่ฝัน ในขณะที่ฝันจิตจะต้องมีอารมณ์ จะต้องเคลื่อนออกจากภวังคจิตดังกล่าว

ถ้าจะกล่าวว่าผันในเวลาตื่น วินัย ก็จะต้องผิด เพราะ
ในวินัยไม่ปรับเป็นความผิดเพราะการผัน ทำผิดในขณะที่
ยังตื่นอยู่จึงปรับเป็นผิด ฉะนั้น ถ้าจะถือว่าผันในเวลาตื่น
ก็ต้องปรับเป็นผิดเพราะผันไป ข้อยกเว้นตามวินัยก็ใช้
ไม่ได้

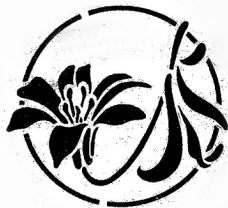
ใน มลिनทปัญหา พระนาคเสนเถระถวายพระพรทูล
พระเจ้ามลิந்தที่มีความว่า หลับก็ไม่ผัน ตื่นก็ไม่ผัน แต่เมื่อเคลิ้ม
ไป (มิทระ) ยังไม่ถึงภวังค์ก็ผันในระหว่างนี้ เมื่อเข้าภวังค์
แล้วที่เรียกว่า หลับสนิทย่อมไม่ผัน เหมือนอย่างแวนหรือ
กระจกส่อง แม้ที่บริสุทธิ์ แต่วางไว้ในที่มืดไม่มีแสงก็ไม่ปรากฏ
เงา เพราะว่าจิตยังไม่ดำเนินไป

มีคนสองจำพวกที่จิตไม่ดำเนินไป คือ คนที่เคลิ้มสู่
ภวังค์หลับ กับท่านผู้เข้านิโรธสมาบัติ ความเคลิ้ม (มิทระ)
นั้น มี ๓ ระยะ คือ

ระยะต้น กายง่วงงุนดังที่มีอาการโงกหุบหงับ

ระยะกลาง เคลิ้มหลับอย่างวานร จิตยังประคองตัว
อยู่อย่างเรียวราดเลื่อนลงหรืออย่างลัมลูกคลุกคลาน คือหลับ
ชนิดที่แปรเปลี่ยนไปได้เร็วแม้จะตกสู่ภวังค์ (หลับลงเหมือน
อย่างลัม) ก็ขึ้นจากภวังค์ได้บ่อย ๆ (เหมือนอย่างลูก) แต่ก็
ไม่ใช่ตื่นขึ้นมา ยังอยู่ในภาวะเคลิ้มหลับ (เหมือนอย่างคลาน)
ความผันมีในระยะที่คลุกกันไปนี้

ส่วนระยะที่สุด คือ เข้าสู่ภวังค์ ไม่มีฝันในระยะหลังนี้
ท่านกล่าวว่า พระพุทธเจ้าและพระอรหันต์ทั้งหลาย
ไม่ฝัน พระพุทธเจ้าทรงไสยาในฌานซึ่งเรียกว่า ตถาคต-
ไสยา

ความปรารถนาของชีวิต

การก่อร่างสร้างตนให้มีความเจริญและความสุขในโลกย่อมเป็นที่ปรารถนาของคนทุกชาติภาษา แต่อาจมีแนวทางต่าง ๆ กัน เช่น บางพวกมุ่งคิดสร้างวัตถุต่าง ๆ ที่จะบำรุงชีวิตให้มีความสุขเฉพาะตนเป็นข้อสำคัญ มารดาบิดาเมื่อเลี้ยงดูบุตรธิดาจนเติบโตใหญ่ สามารถทำการงานเลี้ยงตนเองได้แล้ว ก็ปลดภาระปล่อยให้แยกออกไปตั้งตนเอง เมื่อบุตรธิดาแยกออกไปตั้งครอบครัวของตนเองแล้ว ก็ประกอบอาชีพเลี้ยงดูครอบครัวของตนไป ไม่ต้องหันมาเหลียวแลเลี้ยงดูมารดาบิดาอีก มารดาบิดาแก่ชราเข้าบางที่ก็ต้องไปอยู่ในที่สำหรับเลี้ยงคนแก่ ต้องว่าเหว่ เลี้ยงสัตว์เช่นสุนัขไว้เป็นเพื่อนก็มี บุตรธิดาเองเมื่อแก่เข้าก็ต้องแยกออกไปว่าเหว่อยู่เช่นเดียวกัน พวกนี้มักมีความเจริญทางวัตถุกันมากมาย

มักเล่าเรียนและทำงานกันตัวเป็นเกลียว แต่ตัวใครก็ตัวใคร เพราะทำไมจะต้องช่วยกัน ในเมื่อทุกคนก็สามารถที่จะทำงานหารายได้ด้วยตนเอง

ส่วนบางพวกไม่ได้คิดสร้างทางวัตถุมากมายนัก ชอบบำรุงจิตใจให้สบายมากกว่า มีความผูกพันระหว่างมารดาบิดากับบุตรธิดากันตลอดไป มารดาบิดามักจะเห็นบุตรธิดาของตนเป็นเด็กอยู่เสมอ มีความเป็นห่วงใยกันเรื่อยไป บุตรธิดาก็ไม่ทอดทิ้งมารดาบิดาให้ว่าเหว่ มักจะมีลูกคือหลานของท่านให้ท่านเลี้ยง โดยที่ท่านไม่ต้องไปหาสุนัขมาเลี้ยงเป็นเพื่อน มีลูกหลานเป็นเพื่อนที่ออกจะมากเกินไปเสียอีก พวกนี้มักจะมีความคิดซึ่งพวกแรกอาจจะทิ้งว่าเป็นปรัชญา เช่น บางที่อยู่กระท่อมเล็ก ๆ กลางไร่นา แต่ก็เป่าขลุ่ยร้องเพลงกันอย่างสบายใจ เพราะเห็นว่าจะหาเงินให้มากเพื่ออะไร ก็เพื่อจะมีบ้านอยู่ใหญ่โตสวยงาม มีวัตถุต่าง ๆ ใช้เพื่ออะไร ก็เพื่อความสุข ก็อยู่กระท่อมเพียงเท่านี้ มีความพอใจมีความสุขแล้ว จะต้องไปทะเยอทะยานหาบ้านหารถยนต์เป็นต้นให้ลำบากทำไมอีกเล่า

ในเรื่องนี้ ถ้ามีปัญหว่าพระพุทธศาสนาสอนอย่างไร ? ก็ตอบได้ว่า ทาง พระพุทธศาสนาสอนคฤหัสถ์ให้ก่อสร้างตนให้มีความเจริญและความสุขทั้งทางวัตถุและทางจิตใจ ทั้งในส่วนตัวและสังคม

ทางวัดอุสอนให้ปฏิบัติในประโยชน์ปัจจุบัน คือ มีความเพียรเล่าเรียนและทำงานหาทรัพย์ เป็นต้น ทางจิตใจสอนให้ปฏิบัติในประโยชน์ภายนอก คือ มีความเชื่อที่ถูกต้อง มีความประพฤติดี มีความผ่องแผ้ว และมีปัญญารู้จักผิดชอบชั่วดี

ในทางสังคมสอนให้ปฏิบัติชอบต่อกันในระหว่างมารดาบิดากับบุตรธิดา เป็นต้น เช่น สอนบุตรธิดาว่า “ท่านเลี้ยงมาแล้ว เลี้ยงท่านตอบ”

ส่วนความพอใจที่เรียกว่า “สันโดษ” นั้น เมื่อยังจะต้องทำเหตุคือความดีให้มากขึ้น ก็สอนมิให้พอใจเพียงเท่านั้น แต่สอนให้ใช้วิธีะ ทำเหตุให้ยิ่งขึ้น ถ้าจะนอนเป่าขลุ่ยเสียไม่ทำดีอะไรยิ่งขึ้นก็กลายเป็นมีความพอใจและความสุขอยู่ในความเกียจคร้าน ส่วนผลที่ได้รับ สอนให้พอใจ ถ้าจะเป่าขลุ่ยเพราะพอใจอยู่ในผลของความเพียรที่ตนได้รับ ก็ถูกต้อง

ความคิดเรื่อง ยอดของความสุหรือนที่สุดของความทุกข์ ได้มีมานานนักหนาแล้ว ดังที่ได้มีเล่าถึงความเห็นของพวกพราหมณ์ลัทธิหนึ่งก่อนที่พระพุทธศาสนาเกิดขึ้นว่า พวกนั้นถือว่าความได้ทำตามใจใครจะทำให้เต็มที่ เป็นความสิ้นทุกข์ซึ่งเขาเรียกว่านิพพานของเขา เช่นบริโภคมามให้เต็มที่ บางลัทธิก็ถือว่าความที่ร่างกายไร้โรคมีความผาสุกเป็นนิพพาน

ความเห็นเช่นนี้ดูก็น่าจะหมดไปแล้ว แต่ก็น่าประหลาดที่ยังมีอยู่ในบางกลุ่มของคนในประเทศที่เจริญด้วยการศึกษา คือ ยังมีคนบางคนที่จะอยู่ในวัยที่เรียกว่าทราคมคะนอง นับถือวิธีที่น่าจะเรียกว่าแผลงออกไปนอกกลุ่มนอกทางของคนทั้งปวง คือทำอะไรก็ได้ตามใจที่ใคร่ที่อยากจะทำ ไม่ต้องอยู่ในระบอบของศีลธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีอะไรทั้งนั้น แสดงตนผิดแผกแปลกออกไปจากสามัญชนทั่วไป อยากจะแต่งกายอย่างไรก็แต่ง อยากจะสูบของมีนเมาอะไรก็สูบ อยากจะใคร่กันก็ใคร่ ทำนองลัทธินิพพานในกามดังกล่าวข้างต้น พวกนี้บางทีโอ้อวดว่าวิธีของเขาเป็นปรัชญาชั้นสูงทางจิตใจ เพราะจิตใจย่อมมีความคิด ความใคร่ ความอยาก เป็นธรรมชาติธรรมดา จึงไม่ควรจะฝืนธรรมชาติของจิตใจ เมื่อใจใคร่อยากจะทำอย่างไรก็ทำไปตามใจ ความคิดและการทำดังนั้นเป็นการวิปริตจริง ๆ เพราะจะต่างอะไรจากสัตว์ดิรัจฉานซึ่งน่าจะเรียกได้ว่าเป็นพวกถือลัทธิทำอะไรได้ตามใจที่ใคร่จะทำเหมือนกัน

เมื่อเกิดมาเป็นคนซึ่งมีระดับแห่งจิตใจที่สูง ย่อมจะรู้จักว่าภาวะของจิตใจนั้นเป็นสิ่งที่จะปล่อยตามไปทุกอย่างไม่ได้ เพราะถ้าเป็นกิเลสจะปล่อยไปตามใจได้อย่างไร ความใคร่ความอยากที่ผิด ๆ เป็นกิเลส เป็นตัณหา คนที่เป็นทาสของตัณหาเท่านั้นจึงทำได้ตามใจที่ใคร่ที่อยาก คือตามตัณหา

ที่คอยบงการให้ทำอยู่นั่นเอง

พระพุทธเจ้าทรงปรารภจิตใจเช่นนี้ที่ตรัสไว้ว่า “ผู้ที่ประพฤติกไปตามอำนาจจิตย่อมเดือดร้อน” ทาสพวกนี้ปลาบปลื้มยินดีว่าปลดพันธะ (ศีลธรรมเป็นต้น) ออกได้หมดแล้ว มีเสรีเต็มที่แล้ว โดยลืมนั่นเองว่าเป็นทาสของใจหรือตัณหา เข้าใจว่ามีอิสระเสรีแล้ว แต่โดยที่แท้ยังจมปรักลงไปใ้ในภาวะเป็นทาสมากขึ้น

พระพุทธเจ้าตรัสสอนให้รู้จักธรรมชาติแท้ของจิตใจว่า ผุดผ่อง แต่เศร้าหมองไปเพราะเครื่องเศร้าหมองที่จรเข้ามา กิเลสตัณหาทั้งปวงเป็นเครื่องเศร้าหมองที่จรเข้ามาจรมปรักหมักหมม ไม่ใช่เป็นเนื้อแท้ของจิต เป็นสิ่งที่อาจชำระให้พ้นออกไปจากจิตใจได้

พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนธรรมเพื่อชำระสิ่งที่เศร้าหมองเหล่านี้ให้หมดสิ้น จิตใจที่ชำระให้สะอาดจะสงบความใคร่ ความอยากที่จะทำสิ่งที่แผลง ๆ ผิด ๆ ทุกอย่าง

ฉะนั้น พวกที่ถือว่าทำอะไรตามใจเป็นทางสันนิทสน์หรือลึนทึบจึงผิดหลักพระพุทธศาสนา ตรงกันข้าม พระพุทธเจ้าตรัสให้ทำตามอำนาจของใจ แต่ให้สำรวจ ช่มฝึกรักษา ชำระจิตใจให้บริสุทธิ์สะอาดให้พ้นจากเครื่องเศร้าหมองทั้งหลาย

แสดงว่าสามารถปฏิบัติแยกความใคร่ความอยากออกจากจิตใจได้ ดังจะเห็นได้ว่าความใคร่ความอยากสงบไปได้ เปลี่ยนไปได้ ไม่ตั้งอยู่คงตัว ทุกคนจึงปฏิบัติระงับใจตนเองได้ตามหลักพระพุทธศาสนา

โลกในปัจจุบันนี้เต็มไปด้วยเหตุการณ์ต่าง ๆ ในด้านทำลาย คือ การรบราฆ่าฟันกันในส่วนต่าง ๆ ของโลก ในด้านสร้าง คือ การสร้างสิ่งให้อำนวยความสุขความสะดวกต่าง ๆ ตลอดถึงความเจริญขึ้นของการแพทย์ที่สามารถผ่าตัดเปลี่ยนหัวใจของคนได้ เป็นต้น ทั้งนี้ ด้วยอำนาจแห่งความรู้ของคนที่เจริญขึ้นมาก อันเรียกกันว่าวิทยาศาสตร์ แต่ในขณะเดียวกัน วิทยาศาสตร์ก็ได้สร้างอาวุธที่มีอำนาจทำลายร้ายแรงยิ่งนัก ถึงขนาดโลกทั้งหมดได้ เช่นเดียวกับที่สามารถสร้างพาหนะไปสู่ดวงจันทร์ได้ นับว่ามนุษย์เราเดี๋ยวนี้มีฤทธิ์เดชมากอย่างไม่น่าเชื่อ เช่นเดียวกับไม่น่าเชื่ออิทธิวิธี คือ การแสดงฤทธิ์ ตามที่แสดงไว้ว่าผู้มีอิทธิวิธีย่อมลูบคลำพระอาทิตย์พระจันทร์ได้ด้วยมือ

นอกจากนี้ยังเต็มไปด้วยความแข่งขันกันในทางต่าง ๆ จำนวนคนก็มากยิ่งขึ้นทุกที พร้อมกันกับความมากยิ่งขึ้นของความขาดแคลนไม่เพียงพอ ซึ่งทำให้ต้องเร่งความปรารถนา ขวนขวายเพื่อประโยชน์ตนเองก่อนคนอื่น จนถึงอย่างแรง คือเพื่อประโยชน์ตนเองเท่านั้น ถ้าเกิดขัดประโยชน์กันก็

เกิดอารมณ์รุนแรง ถึงกับประหัตประหารกันลงไปได้โดยง่าย คนมีอารมณ์ทุนหันพลันแล่นมากขึ้น การทำลายกันตั้งแต่ในชั้นคนสามัญจนถึงคนสำคัญได้เกิดเป็นข่าวขึ้นเนื่อง ๆ ตั้งแต่ข่าวเล็ก ๆ จนถึงเป็นข่าวใหญ่ อย่างที่ไม่น่าคิดว่าจะมีขึ้นได้ ก็คงจะมีได้คิดกันจริง เพราะถ้าคิดระแวงสงสัย ก็คงจะต้องมีการระมัดระวังมากขึ้น เหตุการณ์ที่เปลี่ยนไปเร็วเหมือนอย่างที่เราเรียกว่าหน้ามือเป็นหลังมือจึงได้มีขึ้นเนื่อง ๆ กำลังขมขื่นเร็นเริงกันอยู่ในขณะนี้ อีกนาทีหนึ่งต่อมากลายเป็นความกาหลอลห่ม่านและความเศร้าโศก ซึ่งทุกคนมิได้คาดว่า จะต้องประสบ แต่ก็ต้องประสบ

รวมความเข้าแล้ว ความเจริญส่วนใหญ่เป็นความเจริญทางวัตถุ และจิตใจของคนเต็มไปด้วยความปรารถนาเพื่อประโยชน์ตนมากขึ้น ภาวะของจิตใจดิ้นรนและขึ้นลงไปตามกระแสของความได้ความเสียทางลาภผล ทางยศอำนาจ ทางการสรรเสริญเยินยอ และทางบำรุงบำเรอความสุข

ทุก ๆ คนย่อมเห็นว่าภาวะของโลกเป็นอย่างไร มีความวุ่นวายเดือดร้อนอย่างไร และก็พยายามหาทางระงับความวุ่นวายเดือดร้อน แต่ก็น่าแปลกที่มักใช้วิธีเหมือนอย่างที่ว่าดับไฟด้วยการราดน้ำมันให้แกลไฟ หรือน่าจะเป็นดังคำว่า “ปิ้งปลาประชดแมว”

ทำไมโลกซึ่งมากไปด้วยคนฉลาดในศาสตร์ต่าง ๆ
จึงเป็นเช่นนี้ ?

พระพุทธเจ้าได้ตรัสเฉลยไว้แล้วเมื่อกว่าสองพันปีมาแล้วว่า “โลกอันอวิชชา (ความไม่รู้จริง หรือความหลงใหล) หุ้มห่อไว้ โลกไม่สว่างเพราะความประมาทปรารถนาต่าง ๆ โลกมีทะยานอยากที่กระชับใจเป็นเครื่องฉาบทา โลกมีภัยใหญ่คือความทุกข์”

นำทำความเข้าใจย่อ ๆ ตามที่ตรัสไว้เห็นว่า ภาวะที่เป็นทุกข์ภัยต่าง ๆ ของโลก เป็นผลที่เกิดจากความหลง ความประมาท ปรารถนา ความทะยานอยากในจิตใจของคนเท่านั้น ฉะนั้น จึงมีทางเดียวที่จะสงบทุกข์ภัยต่าง ๆ ของโลกได้ คือ สงบความหลงความอยากใหญ่ต่าง ๆ ในใจของคนลงไปด้วยสติและปัญญาที่ชอบ

สิริมงคลของชีวิต

ชีวิตของทุก ๆ คนที่ผ่านพ้นไปในรอบปีหนึ่ง ๆ นับว่าเป็นลาภอย่างยิ่ง เมื่อถึงวันเกิด บรรดาผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนาจึงถือเป็นปรารภเหตุทำบุญน้อยหรือมาก เพื่อฉลองอายุที่ผ่านมาและเพื่อความเจริญอายุ พร้อมทั้งวรรณะ สุขะ พละ ยิ่งขึ้น

ความเจริญอายุ วรรณะ สุขะ พละ เป็นพรที่ทุก ๆ คนปรารถนา แต่พรเหล่านี้หาได้เกิดขึ้นด้วยลำพังความปรารถนาเท่านั้นไม่ ย่อมเกิดขึ้นจากการทำบุญ ฉะนั้น คนไทยเราส่วนมากจึงยินดีในการทำบุญ และยินดีได้รับพรอนุโมทนาจากพระสงฆ์หรือผู้ใหญ่ ยินดีรับประพรมน้ำพระพุทธมนต์ในที่สุดแห่งการทำบุญ ถือว่าเป็นสิริมงคล

พิจารณาถึงพฤติกรรมในเรื่องนี้โดยตลอดแล้ว จะเห็นว่าพึงเป็นสิริมงคลจริง เพราะสาระสำคัญของเรื่องนี้อยู่ที่ว่าได้ทำบุญแล้ว คำอวยพรต่าง ๆ จึงตามมาทีหลัง สนับสนุนกันให้จิตใจมีความสุขขึ้นในปัจจุบันทันที ความสุขอันบริสุทธิ์นี้แหละคือบุญ ดังมีพุทธภาษิตตรัสไว้แปลความว่า “ท่านทั้งหลายอย่ากลัวต่อบุญเลย คำว่าบุญนี้เป็นชื่อแห่งความสุข” หมายถึงความสุขที่บริสุทธิ์ คือความสุขอันเกิดจากกรรมที่บริสุทธิ์ ซึ่งก็เรียกว่าบุญเช่นเดียวกัน พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้แปลความว่า “ผู้ที่ได้ทำบุญไว้บันเทิงเบิกบานเพราะเห็นความบริสุทธิ์แห่งกรรมของตน ผู้ที่ได้ทำบาปไว้อัปเศร้า เพราะเห็นความเศร้าหมองแห่งกรรมของตน”

อันกรรมที่บริสุทธิ์เกิดจากจิตใจที่บริสุทธิ์ เพราะสงบ ความโลภโกรธหลง ประกอบด้วยธรรมมีเมตตากรุณา เป็นต้น จะเห็นได้จากจิตใจของผู้ที่ทำการบริจาคในการบุญต่าง ๆ ของผู้ที่รักษาศีลและอบรมจิตใจกับปัญญา ใคร ๆ ที่เคยทำทาน รักษาศีล และอบรมจิตกับปัญญาดังกล่าว ย่อมจะทราบได้ว่ามีความสุขอย่างไร

ตรงกันข้ามกับจิตใจที่เราร้อนด้วยกิเลสต่าง ๆ และแม้จะได้อะไรมาด้วยกิเลสมีความสุขตื้นตื้น ลองคิดดูให้ดีแล้วจะเห็นว่าเป็นความสุขจอมปลอม เพราะเป็นความสุขของคนทีหลงไปแล้ว เหมือนความสุขของคนที่ถูกเขาหลอก-

ลวงนำไปทำร้ายด้วยหลอกให้ตายใจและดีใจด้วยเครื่องล่อ
อย่างใดอย่างหนึ่ง คนที่ตายใจเสียเพราะเหตุนี้คือคนที่ประมาท
ไปแล้ว ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า “คนประมาทแล้วเหมือน
คนตาย” ไม่อาจจะเห็นสัจจะคือความจริงตามธรรมชาติของพระ-
พุทธเจ้า อาจคัดค้านคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าได้ อย่างที่
คิดว่าตนฉลาด ไม่มีอะไรจะช่วยบุคคลประเภทนี้ได้ นอกจาก
การทำบุญ เพราะการทำบุญทุกครั้งไปย่อมเป็นการฟอก
ชำระจิตใจให้บริสุทธิ์สะอาดขึ้นทุกที เหมือนอย่างการอาบน้ำ
ชำระร่างกาย ซึ่งทำให้ร่างกายสะอาดสบาย เมื่อจิตใจมี
ความสะอาดบริสุทธิ์ขึ้นตามสมควรแล้ว จะมองเห็นได้เองว่า
ความสุขที่บริสุทธิ์แท้จริงนั้นเกิดจากกรรมที่บริสุทธิ์เท่านั้น
จะได้ปัญญาซาบซึ้งถึงคุณพระทั้งสามว่า “ความเกิดขึ้นของ
พระพุทธรูปทั้งหลายให้เกิดสุขจริง การแสดงพระสัทธรรมให้
เกิดสุขจริง ความพร้อมเพรียงของสงฆ์คือหมู่ให้เกิดสุขจริง
ความเพียรของหมู่ที่พร้อมเพรียงกันให้เกิดสุขจริง”

ผู้ที่มีจิตใจ กรรม และความสุขที่บริสุทธิ์ดังนี้ ชื่อว่า
ผู้มีบุญอันได้ทำแล้วในปัจจุบัน เป็นผู้ที่มีความมั่นคงในตนเอง
อย่างใด ๆ หรืออะไรจะทำลายมิได้ และจะเจริญพร คือ
อายุ วรรณะ สุขะ พละ ยิง ๆ ด้วยเดชบุญ

บันทึก

1. The first step in the process of creating a new product is to identify a market need. This involves conducting market research to understand the preferences and behaviors of potential customers.

2. Once a market need is identified, the next step is to develop a concept. This involves brainstorming ideas and creating a rough sketch of the product.

3. The third step is to create a prototype. This involves building a physical model of the product to test its functionality and appearance.

4. After the prototype is created, the next step is to conduct a feasibility study. This involves evaluating the technical, financial, and market viability of the product.

5. Once the feasibility study is complete, the next step is to develop a business plan. This involves outlining the marketing, sales, and financial strategies for the product.

6. The final step in the process is to launch the product. This involves manufacturing the product and distributing it to the market.

บันทึกประจำวันของนายแพทย์สมชาย ใจดี วันที่ ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๖๓ เวลา ๐๘.๐๐ น. สถานที่ โรงพยาบาลสมเด็จเจ้าพระยา กรุงเทพมหานคร

ผู้ป่วยชาย อายุ ๖๕ ปี เข้ารับการรักษาด้วยโรคหัวใจล้มเหลวเรื้อรัง มีอาการเหนื่อยหอบมากขึ้นเรื่อยๆ และบวมที่ขาทั้งสองข้าง

การตรวจร่างกาย: ชีพจร ๙๕ ครั้ง/นาที ความดันโลหิต ๑๓๐/๘๐ มม.ปรอท ออกซิเจนในเลือด ๙๕% น้ำหนัก ๗๕ กิโลกรัม

ผลการตรวจเลือด: ค่าบีโอดี (BUN) ๓๕ mg/dL ค่าครีเอตินิน (Cr) ๒.๕ mg/dL ค่าโพแทสเซียม (K) ๓.๕ mEq/L

ผลการตรวจคลื่นไฟฟ้าหัวใจ: พบภาวะหัวใจห้องบนทรมาน (Atrial Fibrillation) อัตรา ๙๕ ครั้ง/นาที

ผลการตรวจอัลตราซาวด์หัวใจ: พบภาวะหัวใจห้องบนทรมาน ขนาดหัวใจห้องบนโตผิดปกติ

ผลการตรวจเอ็กซเรย์ทรวงอก: พบภาวะหัวใจโตผิดปกติ มีน้ำในช่องเยื่อหุ้มปอดเล็กน้อย

ผลการตรวจคลื่นไฟฟ้าหัวใจ: พบภาวะหัวใจห้องบนทรมาน อัตรา ๙๕ ครั้ง/นาที

ผลการตรวจอัลตราซาวด์หัวใจ: พบภาวะหัวใจห้องบนทรมาน ขนาดหัวใจห้องบนโตผิดปกติ

ผลการตรวจเอ็กซเรย์ทรวงอก: พบภาวะหัวใจโตผิดปกติ มีน้ำในช่องเยื่อหุ้มปอดเล็กน้อย

ผลการตรวจคลื่นไฟฟ้าหัวใจ: พบภาวะหัวใจห้องบนทรมาน อัตรา ๙๕ ครั้ง/นาที

ผลการตรวจอัลตราซาวด์หัวใจ: พบภาวะหัวใจห้องบนทรมาน ขนาดหัวใจห้องบนโตผิดปกติ

ผลการตรวจเอ็กซเรย์ทรวงอก: พบภาวะหัวใจโตผิดปกติ มีน้ำในช่องเยื่อหุ้มปอดเล็กน้อย

ผลการตรวจคลื่นไฟฟ้าหัวใจ: พบภาวะหัวใจห้องบนทรมาน อัตรา ๙๕ ครั้ง/นาที

ผลการตรวจอัลตราซาวด์หัวใจ: พบภาวะหัวใจห้องบนทรมาน ขนาดหัวใจห้องบนโตผิดปกติ

ผลการตรวจเอ็กซเรย์ทรวงอก: พบภาวะหัวใจโตผิดปกติ มีน้ำในช่องเยื่อหุ้มปอดเล็กน้อย

ผลการตรวจคลื่นไฟฟ้าหัวใจ: พบภาวะหัวใจห้องบนทรมาน อัตรา ๙๕ ครั้ง/นาที

ผลการตรวจอัลตราซาวด์หัวใจ: พบภาวะหัวใจห้องบนทรมาน ขนาดหัวใจห้องบนโตผิดปกติ

ผลการตรวจเอ็กซเรย์ทรวงอก: พบภาวะหัวใจโตผิดปกติ มีน้ำในช่องเยื่อหุ้มปอดเล็กน้อย

ผลการตรวจคลื่นไฟฟ้าหัวใจ: พบภาวะหัวใจห้องบนทรมาน อัตรา ๙๕ ครั้ง/นาที

ผลการตรวจอัลตราซาวด์หัวใจ: พบภาวะหัวใจห้องบนทรมาน ขนาดหัวใจห้องบนโตผิดปกติ

ผลการตรวจเอ็กซเรย์ทรวงอก: พบภาวะหัวใจโตผิดปกติ มีน้ำในช่องเยื่อหุ้มปอดเล็กน้อย

บันทึก

ฝ่ายทะเบียนราษฎร์ โทร 2810541 2813180,
โทร 2813181 2822114
๔๘9 ถนนพระสุเมรุ แขวงบวรนิเวศน์ เขตพระนคร กรุงเทพฯ 10200
นายชวน ศรีถ่อธรรม ผู้พิมพ์/โฆษณา พ.ศ. 2533

